

OTDK-dolgozat

2025.

Budapesti Gazdasági Egyetem

Pénzügyi és Számviteli Kar

**A DIGITALIZÁCIÓ HATÁSA A PÉNZÜGYI TUDATOSSÁGRA ÉS
ENNEK MEGJELENÉSE A GENERÁCIÓK KÖZÖTT**

**THE EFFECT OF DIGITALIZATION IN FINANCE AWARENESS AND
ITS APPEARANCE BETWEEN GENERATIONS**

Nagy Adrienn

Konzulens: Dr. Hegedűs Szilárd

Kézirat lezárásának dátuma: 2024.05.23.

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés.....	1
2.	Elméleti és fogalmi háttér.....	2
2.1	Digitalizáció értelmezése és mai eszközei	2
2.2	Pénzügyi tudatosság, pénzügyi kultúra értelmezése, megjelenése, oktatása	3
2.3	A digitalizáció hatása a pénzügyi tudatosságra.....	8
2.4	A pénzügyi tudatosság illetve a digitalizáció megjelenése a generációk körében (X,Y,Z)	11
3.	Kutatási dizájn	18
3.1	Kvantitatív kérdőíves kutatás	19
3.2	A minta jellemzői	20
3.3	Hipotézis vizsgálatok	21
3.3.1	Eredmények.....	23
4.	Összegzés és javaslattevés a jövőbeli alkalmazásra vonatkozóan	41
5.	Irodalomjegyzék	45
I.	Mellékletek	48
I./1	Kvantitatív kérdőív	48

Táblázatjegyzék

1. táblázat: nemek szerinti gyakoriság és megoszlás, saját szerkesztés	20
2. táblázat: iskolai végzettség szerinti gyakoriság és megoszlás, saját szerkesztés	21
3. táblázat: életkor szerinti gyakoriság és megoszlás, saját szerkesztés.....	21
4. táblázat: hipotézisek vizsgálata kvantitatív kutatás alapján, saját szerkesztés	22
5. táblázat: Chi-Square Test (Q15*Q24), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	23
6. táblázat: Symmetric Measures (Q15*Q24), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	23
7. táblázat: Chi-Square Test (Q15*Q18), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	24
8. táblázat: Symmetric Measures (Q15*Q18), SPSS Modell és saját szerkesztés	25
9. táblázat: Chi-Square Test (Q1*Q12), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	26
10. táblázat: Symmetric Measures (Q1*Q12), SPSS Modell és saját szerkesztés	26
11. táblázat: Chi-Square Test (Q25*Q22), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	27
12. táblázat: Symmetric Measures (Q25*Q22), SPSS Modell és saját szerkesztés	28
13. táblázat: Crosstab (Q24), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	31
14. táblázat: Chi-Square Test (Q24), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	32
15. táblázat: Symmetric Measures (Q24), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	32
16. táblázat: Crosstab (Q18D), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	32
17. táblázat: Chi-Square Test (Q18D), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	33
18. táblázat: Symmetric Measures (Q18D), SPSS Modell és saját szerkesztés	33
19. táblázat: Crosstab (Q19D), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	33
20. táblázat: Chi-Square Test (Q19D), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	34
21. táblázat: Symmetric Measures (Q19D), SPSS Modell és saját szerkesztés	34
22. táblázat: Crosstab (Q1), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	34
23. táblázat: Chi-Square Test (Q1), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	35
24. táblázat: Symmetric Measures (Q1), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	35
25. táblázat: Crosstab (Q2), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	35
26. táblázat: Chi-Square Test (Q2), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	36
27. táblázat: Symmetric Measures (Q2), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	36
28. táblázat: Crosstab (Q3), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	36
29. táblázat: Chi-Square Test (Q3), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	37
30. táblázat: Symmetric Measures (Q3), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	37
31. táblázat: Chi-Square Test (Q25*Q26), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	37

32. táblázat: Symmetric Measures (Q25*Q26), SPSS Modell és saját szerkesztés	38
33. táblázat: Chi-Square Test (Q15*Q21), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	39
34. táblázat: Symmetric Measures (Q15*Q21), SPSS Modell és saját szerkesztés	39
35. táblázat: Chi-Square Test (Q1*Q7), SPSS Modell és saját szerkesztés.....	40
36. táblázat: Symmetric Measures (Q1*Q7), SPSS Modell és saját szerkesztés	40
37. táblázat: hipotézisekről való döntés, saját szerkesztés	42

Ábrajegyzék

1. ábra: kvantitatív kutatásom ismertetése, saját szerkesztés	20
2. ábra: pénzügyi előtudás és pénzügyi fogalom ismerete, SPSS Modell.....	24
3. ábra: pénzügyi előtudás és pénzügyi tervezet, SPSS Modell.....	25
4. ábra: korosztály és személyes ügyintézés, SPSS Modell	27
5. ábra: pénzügyi oktatás és állami szerepvállalás, SPSS Modell.....	28
6. ábra: pénzügyi fogalom és pénzügyi tervezet döntési fája, SPSS Modell	29
7. ábra: pénzügyi tervezet és kiadásfigyelés döntési fája, SPSS Modell	30
8. ábra: pénzügyi oktatás és pénzügyi szocializáció hatása, SPSS Modell.....	38
9. ábra: pénzügyi előtudás és pénzügyekkel való kockáztatás, SPSS Modell	39
10. ábra: korosztály és fintech fejlesztések, SPSS Modell.....	41

1. Bevezetés

Dolgozatomban a digitalizáció hatását vizsgálom a pénzügyi tudatosságra figyelemmel. Egyik fő célom, hogy bemutassam a digitalizáció hogyan ékelődik be az emberek életébe, milyen hatása van a pénzügyeikre, pénzügyi tudásaikra, a technológia melyik eszközeit használják a mindennapokban és milyen formában rendezik a pénzügyeiket. A másik fő célom, hogy összehasonlítsam a generáció tagjait ezen jelenségek szerint.

Témaválasztásomhoz több indok fűződik:

- Többet szerettem volna megtudni arról, hogy az emberek hogyan viszonyulnak a változásokhoz, mivel egy globalizálódó, digitalizálódó világban, azaz mindennapjainkban jelen van a változás.
- Érdekelt a pénzügyi tudatosság témája, az emberek milyen formában, milyen módon menedzselik pénzügyeiket, és ez hogyan jelenik meg a különböző életkorú egyének mindennapjaiban.

Három hipotézisre épül a kutatásom, melyeket a szakirodalom megismerése és kielemezése után fogalmaztam meg.

- (H1) Az, aki már részt vett valamilyen pénzügyi tanfolyamon, az tudatosan menedzseli pénzügyeit, biztosan készít pénzügyi tervezetet, számon tartja kiadásait és rendelkezik megtakarítással.
- (H2) Az X-generáció biztosan jobban szereti a pénzügyeit személyesen, akár bankfiókban intézni, mivel tartózkodnak az internet világától és a biztonságra törekednek.
- (H3) Az állam feladata közé tartozik az is, hogy a pénzügyi kultúra növelésének keretében, már az általános iskolások tantervében szerepeljenek pénzügyi tanórák/kurzusok.

Kutatásom alapján azt tudom megállapítani, hogy a pénzügyi és digitalizálódó világban már-már a legfontosabb a pénzügyi műveltségre épülő öngondoskodás, a pénzügyi termékek ismerete és használata, mely tulajdonságokat ki kell alakítani, fejleszteni és javítani.

Dolgozatom által valós képet kaphatunk, hogy a digitalizáció hogyan is hat pénzügyi tudatunkra és pénzügyeink menedzselésére.

2. Elméleti és fogalmi háttér

A következő fejezetben a témám szakirodalmi megalapozása a célom. Különböző oldalról fogom megközelíteni, a digitalizáció rövid bemutatásával és eszközei megállapításával kezdem, majd áttérek a pénzügyi tudatosság fogalmára, a pénzügyi kultúra jelenségére. Ezek után pedig a digitalizációt nézem meg, hogy milyen hatással is van a pénzügyi szektorra, az emberek pénzügyeinek menedzselésére, milyen hatással van az egyénekre. A legvégén pedig áttekintem, majd elemzem a generációkat, mindennapjaikat. Az irodalmi kutatás során kitérünk a családi mintára, a pénzügyi szocializációra és a pénzügyi oktatás témájára is.

2.1 Digitalizáció értelmezése és mai eszközei

A digitalizáció az a művelet, mely során főként egy másik helyen megjelent dokumentumot számítógéppel olvasható, kódolt formába tesz át (Joó, 2008).

Egy teljesen új rendszert alakított ki a társadalomban, kultúrában a digitalizáció. Az 1980-as évek közepére született meg a személyi számítógép, a mikroelektronika gyors fejlődésének köszönhetően. 1990-es évektől pedig már világszerte elterjedt az internet, melynek új eszközei jelentek meg az idők során: telefon, rádió, televízió, számítógép. A világ bármely pontján, bárki számára, bármilyen információ elérhető és továbbítható (Joó, 2008).

A közélet minden szférája a digitalizációra törekszik, mely átláthatóságot és rugalmasságot eredményez (Sydorovych et al., 2021).

A digitalizáció az adatokra is összpontosít: az üzleti területeken gyakran tájékoztat, hogy mit és hol vásároljunk és adjunk el, hogyan reklámozzunk, hogyan szállítsunk, hogyan tartsuk a kapcsolatot az ügyfelekkel (Gray és Rumpe, 2015).

A pandémia – Covid 19 következtében a digitalizáció új formája jelent meg: webshopok - online vásárlás formájában. A gazdasági globalizáció jelentős mértékben járult hozzá a fogyasztói szerkezet megváltozásához. (Csiszárík-Kocsir et al., 2022). Az előbbieknél köszönhetően nagyobb formában jelent meg: az online és hibrid oktatás, továbbá a home office., melyek továbbra is jelen maradtak, beépülve az oktatásba és a munkaerőpiacba (Garai-Fodor, 2022). További digitális termékek közé sorolhatók a következő tételek: interneten, mobiltelefonokon, POS-okon, biometrikus eszközökön, ATM-eken keresztül közvetített hitelek, pénzáttalások, biztosítási szolgáltatások (Sydorovych et al., 2021). Még néhány példa: az intelligens otthonok

(szórakozás, biztonság, elektromosság és fűtés), az e-egészségügy, az intelligens mobilitás, és az intelligens városok (Gray és Rumpe, 2015).

Az információáramlás számos lehetőséget nyújt azon felhasználóknak, akik előszeretettel használják a modern kor eszközeit és haladnak a digitalizációval (Kulcsár et al., 2009).

2.2 Pénzügyi tudatosság, pénzügyi kultúra értelmezése, megjelenése, oktatása

A pénzügyi kultúrával kapcsolatos vizsgálatok, kutatások már a 20. században elkezdődtek. A pénzügyi tudatosság fogalma először az 1960-as évek elején bukkant fel különböző cikkekben (Béres és Huzdik, 2012).

A pénzügyi műveltség és tudatosság az 1980-as évektől van jelen (Sági és Papp, 2021), amit többen is megpróbálták definiálni.

Sági és Papp (2021) megfogalmazásában a pénzügyi műveltség az, amikor az ember a pénzügyi termékekre vonatkozó, alapvető ismeretekkel tisztában van. A pénzügyi termékek széles választékát, az évek során történő fejlődés alakította ki azzal a céllal, hogy a hétköznapi emberek is tájékozódjanak a pénzügyekről.

Csiszárík-Kocsir és Garai-Fodor (2018) szerint a pénzügyi kultúra azon képességek, ismeretek, melyek szükségesek a pénzügyi döntések meghozatalához, egyéni és társadalmi szinten is. Ennek egy részét lehet oktatással/tanulással fejleszteni, viszont a nem fejleszthető része a szokásokban, hagyományokban nyilvánul meg (otthoni minta).

Süge (2010) szerint a pénzügyi kultúra segít az egyéneknek a pénzügyekkel kapcsolatos kérdések tájékozódásában, megválaszolásában, és hozzásegíti az anyagi jóléthez.

Mindezek mellett talán az MNB és az akkori Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete által meghatározott fogalom a legtisztább: „a pénzügyi ismeretek és készségek olyan szintje, amelynek segítségével az egyének képesek a tudatos és körültekintő döntéseikhez szükséges alapvető pénzügyi információkat azonosítani, majd azok megszerzése után azokat értelmezni, és ez alapján döntést hozni, felmérve döntésük lehetséges jövőbeni pénzügyi, illetve egyéb következményeit” (Csiszárík-Kocsir, 2022, p. 51).

MNB szerint a pénzügyi műveltség az tudás és kompetencia olyan kapcsolata, ahol az ember ismeri az alapvető tudnivalókat, azonosítja, tudása alapján döntést hoz, beleszámítva a következményeket (Sági és Papp, 2021).

Hung et al. (2009) szerint kilencféleképpen lehet megjeleníteni a pénzügyi műveltség fogalmát:

- ⇒ „a pénzügyi tudás,
- ⇒ a pénzügyi folyamatok megértése,
- ⇒ a pénzügyi tudás alkalmazásának képessége,
- ⇒ a pénzügyi összefüggések ismerete,
- ⇒ a megalapozott pénzügyi döntések meghozatalának képessége,
- ⇒ az alapvető pénzügyi fogalmak ismerete,
- ⇒ az alapvető pénzügyi döntések meghozatalának képessége,
- ⇒ a megalapozott és tudatos döntések meghozatalának képessége és
- ⇒ az egyszerű pénzügyi fogalmak ismerete mind része a pénzügyi kultúrának.”

Ezen megközelítések szerint észrevehető, hogy az inkább kompetencia, magatartás, összességében egy koncepció, mintsem egy definíció (Szóka, 2021, p. 3).

Balázsné (2013) szerint a pénzügyi kultúra összetevői: a pénzügyi informáltság és a pénzügyi írástudás.

A pénzügyi informáltság: a pénzügyekkel kapcsolatos részletes tájékoztatás és a helyes pénzügyi ismeretek elsajátítása.

A pénzügyi írástudás: megfelelően dolgozza fel a megszerzett információkat, majd abból racionálisan hoz döntéseket.

Hogarth (2002) meghatározása szerint csak akkor rendelkezik valaki az alap pénzügyi információkkal, ha érti a pénz működését, tájékozott, tisztában van a pénzügyi fogalmakkal (pl. hitel, befektetés), és alkalmazza a megszerzett ismereteket a gyakorlatban is.

Andrássy–Szabó (1999) véleménye szerint a kultúra része mind a magatartás, norma, az élet-szemlélet, illetve azok a tulajdonságok, melyek ránk jellemzők és melyeket a fiatalabb generációnak mutatunk, ezzel átadunk.

Widyastuti et al. (2016) fogalmazása alapján pénzügyi műveltség egyben az is, hogy jól megfontolt pénzügyi döntéseket hozunk, az anyagi biztonság és a jólét megteremtése mellett, hiszen ezek elengedhetetlenek egy kiegyensúlyozott élethez.

A pénzügyi műveltség a személyi pénzügyekre vonatkozó ismeretekből és a humán tőke alkalmazásából áll. A személyi pénzügyi műveltségét befolyásolja a teljes emberi tőke szintje. Ha az embernek számolási nehézségei vannak, az kihatással van a pénzügyi műveltségére. A rendelkezésre álló eszközök (pl. számítógépek, számítógépes szoftverek) kompenzálhatják ezeket a hiányosságokat (Huston, 2010).

A pénzügyi műveltség és a személyes pénzügyi oktatás javítása az 1990-as évek közepe óta a fejlett és magas jövedelemmel rendelkező országokban fontos politikává vált. A fejlődő és alacsony keresettel rendelkező országokban viszont felismerték, hogy szükség van a pénzügyi ismeretek fejlesztésére (Kebede et al., 2015).

Csiszárik-Kocsir (2022) eredménye alapján levonható, hogy a pénzügyi tudással rendelkezők racionálisabban választanak bankot, míg az ezzel nem rendelkezők inkább a szolgáltatás minősége, a bankfiók közelsége, nyitvatartási ideje, valamint a banki ügyintéző kedvessége alapján teszik ezt.

Lusardi és Mitchell (2006) véleménye szerint a pénzügyi ismeretekkel rendelkező egyén nagyobb valószínűséggel fog megtakarítani, félre tenni jövedelméből, hogy a később hirtelen felmerülő költségeket fedezni tudja. Ehhez elengedhetetlen a tudatosság.

A 21. században már a pénzügyi termékek listája elég hosszú, rengeteg lehetőség közül lehet választani. A legfontosabb mindig, hogy racionális döntéseket hozzunk, ez esetben a pénzügyi ismeretek hiánya elengedhetetlen (Hung et al., 2009).

Ecoventio (2013) és Huzdik et al. (2014) vizsgálatukban a magyar egyetemisták pénzügyi kultúráját figyelték meg és elemezték, melyben megjelent a hallgató valós és vélt tudása közötti differencia.

A 21. században egyre inkább fontos az, hogy az egyén ismerje személyes pénzügyeit, és ezek alapján tudjon döntéseket hozni a mindennapokban. Az ember életében vannak rövid és hosszú távú döntések, ahol helyt kell állni. Rövid távú döntésekre jó példa lehet, hogy merre menjen nyaralni, hogy beruházzon egy új autóra, amit hitelből fog fizetni. Hosszú távú lehet például a nyugdíjas évekről való előgondoskodás. Ezért elengedhetetlen az, hogy az emberek az alap pénzügyi fogalmakkal tisztában legyenek, mint például a kamat vagy az infláció (Chen és Volpe, 2002).

Ahhoz, hogy pénzügyi kultúráról tudjunk beszéni, fontos a pénzügyi elméleti és gyakorlati tudás. Ebbe sorolhatók a legegyszerűbb matematikai ismeretektől kezdve egészen a pénzügyi fogalmakig (pl.: a kamat, kockázat, megtérülés, infláció). Ezen tudásokat hozhatják korábbi családi-szülői mintákból, hiszen sokat fejlődnek gyermekkorban is. Később az iskolai éveik során pedig már az oktatási intézmény feladata a pénzügyi tudatosság bemutatása a fiatal generáció számára. Ezt több oknál fogva fontos, hiszen egyrészt csökkentheti a pénzügyi sebezhetőséget és a manapság eléggé elterjedt pénzügyi csalásoknak való áldozatává válását. Másrészt pedig, ahogy korábban említettem, a helyes döntések meghozatalában is szerepe van. Korábbi kutatások azt mutatják, hogy azokat az információkat lehet könnyebben elsajátítani, amelyek az egyént személyesen is érintik, vagy pedig a céljaik eléréséhez kapcsolódnak. Fontos kiemelni azt, hogy a pénzügyi tudatlanság alapvetően többbe kerül, mint a pénzügyi oktatás (Kálmán, 2022).

A pénzügyi kultúra hangsúlyozza a pénzügyi ismeretek gyakorlatban való használatát, kifejezetten az egyszerűbb, mindennapjainkban megjelenő tudásra, ismeretekre gondolva és a pénzügyekkel kapcsolatosan a gyakorlatiasságra összpontosítva. Atkinson & Messy (2012) szerint nagyon sok köze van egymáshoz a pénzügyi magatartásnak és személyes preferenciáknak, hiszen ezeknek is meghatározó szerepe van, akár egy pénzügyi döntés meghozatalakor. Zsótér és Nagy (2012) szerint jobban megismerjük a fogalmat és a mögöttes tartalmát, ha a pénzügyi attitűdöket is számításba vesszük.

Huston (2010) és Remund (2010) szerint a pénzügyi műveltséghez hozzátartozik maga a tudás és az egyén tulajdonságai, melyek hozzásegítik fontos pénzügyi döntések ésszerű meghozatalához. Ezáltal fontos, hogy különválasszuk a pénzügyi műveltség és a pénzügyi oktatás fogalmát, hiszen az oktatás során nagyon fontos, hogy az egyének elsajátítják a tudást, és ezt megfelelően alkalmazzák a gyakorlatban is. Ez jelentős, mivel gyakran sikertelen az oktatásban elért eredmény.

Csiszárik-Kocsir (2022) azt bizonyítja, hogy a pénzügyi oktatásra szükség van. A pénzügyi szocializáció révén megszerzett készségek beleépülnek a mindennapjainkba, ezzel biztosabb döntésekre buzdítanak minket. Az oktatási intézmények által tanított alaptudás még nem elegendő a helyes pénzügyi döntésekhez, mivel ehhez az egyén hozzáállása is szükséges. Ennek oktatása akkor lesz a leghatékonyabb, ha gyakorlati példák bemutatására is sor kerül.

A pénzügyi oktatás olyan ráfordítás, amelynek célja az egyén humán tőkéjének növelése, különösen a pénzügyi ismeretek és azok alkalmazása (Huston, 2010).

Hogart és Anguelov (2003) szerint az iskolában a pénzügyi oktatás által az emberek megtanulják azt, hogy nemcsak rövidtávon kell gondolkodni pénzügyeikről, illetve mit is jelent a megtakarítás fogalma, jelensége.

Gera (2008) tanulmányában fontosnak tartja, hogy a fiatalok tanulmányaik végén már rendelkezzenek a szükséges pénzügyi ismeretekkel, mert kikerülve a nagyvilágba, rengeteg pénzügyi döntést kell majd meghozniuk, intézni pénzügyeiket, melyekhez elengedhetetlen a tudatosság. Chinen és Endo (2012) a pénzügyi tudatosság és az oktatás közötti összefüggéseket vizsgálta a hallgatók körében, melyben megállapították, hogy azok az egyetemisták, akik valamilyen pénzügyi kurzuson vesznek részt, nagyobb mértékben van jelen a pénzügyi tudatosság, mint azoknál, akik nem vesznek részt hasonló órákon. (Hornyák, 2013).

Hevesi-Tóth (2021) kutatása a magyar diákok pénzügyi tudatosságával foglalkozik, amelyben a felmért korosztály: 11-14 év. Vizsgálatának fő témái a megtakarítás és a takarékoskodás. Eredményéből egyértelműen megállapítható, hogy a pénzügyi oktatás nagyon fontos. Javasolt megoldása lenne az tanításban, hogy a tanórákon megjelenjen a pénzügyi-gazdasági témakör, továbbá a középiskolában kötelező tantárgyként legyen bevezetve hasonló tanóra.

Tustin (2010) kimutatta, hogy a pénzügyi ismeretekkel kapcsolatos képzés javította a tanfolyami résztvevők személyi pénzügyi magatartását, beleértve a pénzügyi termékek használatát is (Kebede et al., 2015).

Hornyák (2015) szerint fontos, hogy minél hamarabb találkozzon a pénzügyi fogalmakkal és termékekkel a gyerek, mivel hamar kialakul a pénzzel való bánásmód és az nehezen változtatható meg.

Továbbá Dr. Kovács (2016) vizsgálati eredményéből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a tudás elsajátítása akkor sikeres, ha hétköznapi gyakorlat és saját tapasztalat is kiegészül a tanultakkal.

Mandell (2005) kutatása alapján nincsen jelentős hatása a középiskolások körében a pénzügyi oktatásnak.

Willis (2008) szerint a pénzügyi oktatási programok költségei jelentősen meghaladhatják a lehetséges előnyöket.

Egy ország pénzügyi rendszerének stabilitása érdekében nagyon fontos, hogy a lakosság helyesen, megfontolt pénzügyi döntéseket hozzanak.

Az OECD (2005) tanulmánya áttekintette a pénzügyi műveltséggel kapcsolatos nemzetközi bizonyítékokat, és megállapította, hogy a pénzügyi analfabétizmus számos fejlett országban (Ausztrália, Japán, Korea) is gyakori.

Emellett megfigyelték azt is, hogy az európai országokban hogyan jelenik meg a pénzügyi tudatosság. Például Ausztriában sikereket értek el televíziós programokon keresztül, míg Belgiumban a workshopok és tréningek terjedtek el. Magyarország programok széles választékával akarja felhívni a figyelmet a pénzügyi tudatosságra. Ennek gyarapítására kiemelkedő példa a Pénziránytű Alapítvány (Kovács, 2016).

A pénzügyi kultúra és ismeretek növelésében kiemelkedően fontos szerepet játszik az Európai Bankföderáció, amely által szervezett Pénz7 az európai kontinens legjelentősebb pénzügyi kultúrát növelő rendezvénye. A Money Week változatos, sokszínű programok sorozata, melyen keresztül a diákok megismerhetik a pénzügyi világot. A program sikeresnek bizonyult (Kovács, 2016).

A pénzügyi kultúra napjainkban már elengedhetetlen, rendkívül fontos a megszerzett tudás és tájékozódás a pénzügyi világban. A kormányok is hatékony megoldást próbálnak találni ennek fejlesztésére (Csernák, 2018).

Balázsne (2008) tanulmányában úgy vélekedik, hogy a következő időszak legfontosabb feladatai közé tartozik ezen kultúra fejlesztése is. Fontos célkitűzése az államnak és a banki szektornak is, hogy összefogjanak és a tudatlanság miatti kockázatokat kiküszöböljék.

A jegybankok, minisztériumok, alapítványok, jelentős szerepet vállalnak abban, hogy a jövő nemzedékét időben felkészítsék a való világ nehézségeire. Továbbá a fejlesztés mindenkinek érdeke, hiszen a lakosság pénzügyi kultúrája is hozzájárul az ország pénzügyi rendszerének stabilitásához (Kovács, 2016)

2.3 A digitalizáció hatása a pénzügyi tudatosságra

A 21. században már rengeteg új technológia fejlődött és jelent meg a köztudatban. Ezek a lehetőségek nemcsak megkönnyítik, de megnehezítik a mindennapjainkat is. Egyre szélesebb a termékkínálat listája (pl. kockázatkezelés, befektetési döntések területén), ezeknek az eszközöknek a megértéséhez egyre több információval, tudással kell rendelkezünk, hogy megfelelően hasznosítsuk őket. A kormány számára fontos, hiszen az egyénnek döntést kell hozni például egy esetleges eladósodás esetén a fizetések elhalasztásáról.

De ugyanúgy fontos a banki szektor számára is, hogy az egyének minél jobban megismerjék a piaci szolgáltatásokat, és ezek megértése ne okozzon problémát (Polák et al., 2020).

Az informatika fejlődése jelen van a mindennapjainkban. Nagyon fontos, hogy az informatikai eszközöket megértjük és a funkciójuk szerint használjuk. Ilyen lehetőség az interneten, mobilon, az online térben történő banki tevékenységek biztonságos elvégzése, hiszen ez megfelelő kell legyen mind a bankvezetőknek és mind az ügyfelek számára (Kovácsné, 2013).

A digitalizáció gyors fejlődésének köszönhetően a pénzügyi ágazat gyorsan, folyamatosan változik. A szilárd és stabil pénzügyi rendszer igényli a szabályozást, a fogyasztók védelmét és az oktatást. A tájékozott fogyasztók jobb döntéseket hoznak (Elsinger et al., 2018).

A digitalizáció megjelenik a pénzügyi szektorban, ez indokolja azt a feltételezést, hogy minél fejlettebb a pénzügyi technológia, annál fejlettebbek a pénzügyi piacok (Sydorovych et al., 2021).

A cégek irányításához nagy szükség van a digitalizáció beavatkozására, hiszen van néhány terület, ahol elengedhetetlen, ilyen például a kockázatértékelés, csalások felderítése, ügyfélmegtartás, virtuális asszisztens. Bish et al. (2022) tanulmánya alapján, a digitális technológiákat mélyen be kell integrálni a pénzügyi szektorba, hogy az javítsa a szolgáltatások minőségét és hozzáférhetőségét. A mai korszakban már a digitalizáció megváltoztatja a pénzügyek természetét is. Számos pénzügyi szolgáltatás került át az internetre. A pénz a fizikai pénzügyek megjelenésével és a tudományos-technológiai forradalom hullámával már egy újfajta digitális eszközként működik.

A pénzügyi ágazat szemszögéből nézve a digitalizáció a hagyományos pénzügyi szolgáltatási ágazatot, beleértve a banki és biztosítási ágazatot is felforgatja. A fizetési rendszerek digitalizálása már évtizedekkel ezelőtt elkezdődött, amikor elterjedt a hitel- és betéti kártya (Bertoni et al., 2021).

A digitális technológiák hatására a hitelintézetek, biztosítótársaságok és a befektetők jelentős változásokat hajtanak végre a működésükben. Ezekkel a befektetésekkel versenyképesebbé válhatnak (Sydorovych et al., 2021).

A 20. században jelentősen fontos a pénzügyi kultúra esetében megemlíteni a kockázattal szembeni viselkedést, a bizalmat és az információáramlás problémáját, hiszen a mai világban találkozhatunk hackerekkel, internetes csalásokkal, vagy nem működő online szolgáltatásokkal (Szóka, 2021).

A 21. században zajló Ipar 4.0 technológiai fejlődése megjelenik a pénzügyi világban is. A pénzügyi technológia, másnéven fintech, olyan pénzügyi rendszer, mely létrehoz újabb és újabb termékeket, szolgáltatásokat, és összekeveri a meglévő technológiával. Ezáltal a szolgáltatásokat költséghatékonyabbá, kényelmesebbé, és egyszerűbbé teszi, mint például a mindenki számára használható ingyenes applikációk. A fintech olyan jelenség, mely megkönnyíti a pénzügyeink elvégzését akár már kényelmesen a mobiltelefonunk segítségével. Ez a technológia hatással lehet a megbízhatóságra, a pénzügyi biztonságra, a pénzügyi rendszerek stabilitására (Susanti et al., 2020).

A nemrégiben megjelenő FinTech cégek azt eredményezték, hogy a digitalizáció minél nagyobb szerepet kapjon a banki szektorban. Ezek a cégek olyan szolgáltatásokat is átvettek, mint a számlavezetés, fizetési szolgáltatások, biztosítások, hitelek (Csiszárík-Kocsir, 2022).

A 21. században jelentős fintech szektorbeli fejlesztésekről tudunk beszámolni. Ilyen például a SimplePay mellett a fiatal generáció számára kifejlesztett Funsave, amely játékosan tanítja meg a pénzügyi tudást. Az egyetemisták számára kifejezetten ajánlott a Koin, mely segíti őket költségeik, kiadásaik követésében. A szintén hazai alapítású Mr. Coin, a kriptovaluták területén egyszerű, gyors és biztonságos szolgáltatásával van jelen. Egyre népszerűbbé vált megoldás a Transferwise, mely egy utalási platform, a SimplePayhez hasonló Revolut és a PassByMe elektronikus ügyfélhitelesítés (Szabó, 2021).

A fintech egy globális jelenség, amely olyan vállalatokra utal, amelyek a technológiát használják a pénzügyi szolgáltatások bővítésére és javítására (Bertoni et al., 2021).

FinTech= a pénzügyi szolgáltatások technológiai alkalmazása. Ez a pénzügyi innováció lényeges hatással van a háztartásokra, piacokra, és a vállalkozásokra. A fintech a lakosság jelentős részét hozzásegíti a pénzügyi termékek széles választékához. Ennek kockázata is van, hisz országokon belül és országok között eltűnik a védelem, továbbá megnehezíti a pénzügyi információk terjedését is. A fogyasztóknak a fintech új, bonyolult rendszerében nehéz eligazodni, ezen termékek megjelenésével a pénzügyi műveltség hiánya még problémásabbá válhat. A termékek minőségének és a kockázatok megértéséhez szükség van a pénzügyi ismeretekre (Elsinger et al., 2018).

A pénzügyi szolgáltatásnak meg kell felelni az egyszerűség, a gyorsaság, a kényelmesség és a biztonságosság igényeinek. Azok a vállalkozások mutatnak sikeres eredményeket, melyek lépést tudnak tartani a digitalizációval és tudnak alkalmazkodni hozzá. Például a mobiltelefonok

elterjedésével egyre több a mobilfizetők száma, hiszen ez a folyamat sokkal egyszerűbb és nem igényel nagy erőfeszítést. Sok szakértő mondja azt, hogy pár évtized múlva a mobiltelefon már teljesen felváltja a készpénzzel vagy a bankkártyával való fizetést (Kálmán, 2022).

A fintech meghatározó része az infrastruktúrának is. Már egyre többen használják tranzakciók lebonyolítására, pénzügyeik menedzselésére. De az internet és a mobiltelefon csak akkor idézi elő a pénzügyi fejlődést, ha van mögötte kiépült infrastruktúrális háttér. Ennek nagyon fontos szerepe van, hiszen az emberek kevésbé használják az említett eszközöket, és ha valami probléma adódik velük, elveszthetik a befektetett bizalmukat is. Az infrastruktúra tartalmazza a fizetési rendszert is. A digitális használóknak fontos, hogy kényelmesen, gyorsan, megbízhatóan tudják pénzügyeiket rendezni, anélkül, hogy egy bankfiókban megjelenjenek. Ebben az esetben a kormányoknak biztosítaniuk kell a megfelelő előírások és a fogyasztóvédelmi szabályok létrehozását (Kálmán, 2022).

Egy K&H kutatás arra irányult, hogy hogyan reagálnak a fiatalok a digitalizáció megjelenésére a bankolásuk során, hiszen sokan attól félnek, hogy digitális nyomot hagynak (Bokányi, 2018).

2.4 A pénzügyi tudatosság illetve a digitalizáció megjelenése a generációk körében (X,Y,Z)

A magyar lakosság jelentős része biztonságra törekvő, és jellemzően bankbetétben tartják a megtakarításukat. Nemzetközi és hazai elemzések mondják ki, hogy a magyar háztartások fele vagyontalan, viszont elemzések szerint a megtakarítások összege az elmúlt években nőtt (Bokányi, 2018).

Az OECD adott időszakok során kiértékeli a tagországok állampolgárjainak a pénzügyi műveltségi szintjét. A vizsgálat során különböző területekre kérdeznék rá, mint például a kockázatkezelés és az infláció. Ezen tanulmány alapján a magyar lakosság átlag feletti eredményt ért el az elméleti részben, ezzel ellentétben a gyakorlati része jóval gyengébbre sikerült (Jakócs és Németh, 2017).

Magyarországon a Parlament létrehozta az 'Okosan a Pénzzel!' című programsorozatot, melyel a Kormány szeretné fejleszteni a lakosság pénzügyi kultúráját.

Ennek a fejlesztésnek 7 fő célja van:

- „a köznevelés rendszerén belüli valós pénzügyi edukáció lehetőségeinek megteremtése,
- az oktatás erősítése és általánossá tétele,
- a kötelező pénzügyi képzés bevezetése a felsőoktatásban,
- a lakosság öngondoskodási szemléletének kialakítása,
- a pénzügyi termékekhez, pénzügyi alapszolgáltatásokhoz való hozzáférés,
- a pénzügyi beilleszkedés mértékének növelése,
- a fő cél az volt, hogy a pénzügyi oktatás bekerüljön a Nemzeti Alaptantervbe, így eljutva minden fiatalhoz.”

A programban az idősebb generációt is figyelembe vették, fontosnak tartották még a pénzügyi szemlélet fejlesztését, esetlegesen a kialakítását is (Magyarország Kormánya, 2017, p 5).

Beritbach et al. (2016) hangsúlyozza a különböző emberi jellemzők, mint például az életkor befolyását a pénzügyi műveltség kialakulására. A családi életforma alapján való megközelítés mellett a területi, társadalmi, demográfiai jellemzők figyelembevétele a bankok részéről az egyik legjobb megoldás a műveltségi szint vizsgálatakor. A meghozott pénzügyi döntések alapján csoportba lehet sorolni az egyéneket. A legegyszerűbb csoportosítás a gyermekkor (Z-generáció), felnőttkor (Y-generáció) és az öregkor (X-generáció). Ezen csoportosítás esetében a háztartások jellemzőire kérdeznék rá, mint az egy lakásban élők számára, életkorára, családi állapotára, vagyoni helyzetére, fogyasztási, megtakarítási szokásaikra (Korondi, 2012).

Minden generációnak megvannak a maga sajátosságai, amely alapján el lehet különíteni őket egymástól, és csak rájuk jellemző:

- X – generáció az, aki érzékelte legkevésbé a pandémai (COVID-19) kompetenciákra gyakorolt hatását (Garai-Fodor, 2022). Legnagyobb alkalmazkodási készséggel rendelkezik, ami hozzájárult ahhoz, hogy gyorsan hozzászokjon a technológiai fejlődéshez. Felnőtt korban ismerkedett meg az internettel, ismeri deficitjét (Garai-Fodor et al., 2022).
- Y – generáció a digitális nemzedék első hulláma, mindennapjaikban már jelen van az internet, az formálja az életüket, munkahelyüket (Garai-Fodor, Csiszár-Kocsir, 2018). Kevésbé tartja fontosnak a biztonságtudatosságot és információszerzés készségét (Garai-Fodor, 2022). Keresi az újdonságokat, új élményeket. Kényelmet, rugalmasságot preferálja a döntéseiben. Szociális érzékenység, innováció és ambíció jellemzi (Garai-Fodor et al., 2022).

- Z – generáció már beleszületett ebbe a modern technológiával tele világban, jellemző rá a folytonos váltás, személyiségük részét képezi a technológia és az internet, ő egy időben él a virtuális és valós világban (Garai-Fodor és Csiszárík-Kocsir, 2018). Legfontosabb számára a pénzügyi kompetencia, gazdasági, pénzügyi tudás, és tudatosabb döntéshozatal (Garai-Fodor, 2022). Online világba született, nagyobb biztonsággal mozog a Net világában. Általános hedonizmus jellemző rá. Sokszor az egyén és az önérték élotérbe kerül (Garai-Fodor Mónika et al., 2022).

Érdeemes tisztázni a gazdasági/pénzügyi szocializáció fogalmát, mely szorosan idekötődik.

Pénzügyi/gazdasági szocializáció során a család a mintakép, a fiatalabb nemzedék az idősebb generációtól tanulja meg a pénzügyi ismereteket, átveszi a szokásait. Nagyon fontos, hogy egy gyerek mit tanul a szüleitől és a körülötte lévőkől (Bokányi, 2018; Garai-Fodor és Csiszárík-Kocsir, 2018).

Kopátsy (2011) szerint a lakosság pénzügyi tudásának mértéke függ az oktatás jelentőségétől, a családi mintától. A következő generációra nagyobb mértékben lesz hatással a szülői környezet minősége, mit lát otthon a felmenőktől.

Az emberek életére, jólétére nagy hatással vannak a hibásan meghozott döntések, ezáltal jobban befolyásolhatják őket (Huston, 2010).

Koh és Lee (2010) szerint a pénzügyi kultúra csak a családi, otthoni mintától függ, a szokások már gyermekkorában kialakulnak és végigkísérik az életüket.

Herman (2012) szerint a gyerekek nagy része nem tudja a pénzügyi tudatosságát fejleszteni az oktatás keretében, szerencsésebbek a családi minta alapján tudják megtanulni.

Zsótér és Nagy (2012) kutatásukban a családi minta és az oktatás jelentőségét emelik ki. Nagyon fontos, hogyha szeretnénk gyerekeink tudatosságát megfelelően fejleszteni és jó példát mutatni nekik, akkor olyan kérdéseket kell figyelembe vennünk esetükben, mint például a zsebpénz kérdése vagy a pénzügyi döntésekbe való részvétel. Ezen gondolatok alapján gyerekeink kompetenciái fejlődhetnek, mely hozzásegíti őket, hogy tudatos, határozott felnőttek váljanak belőlük.

Csernák (2018) kutatása során megállapította, hogy a valós pénzügyi döntéseknél az oktatási intézményben megtanultak nem érvényesülhetnek. A döntéseknél a személyes tapasztalat, a családban látott minta volt a meghatározó, ami csak hosszútávon változtatható.

Egy holland felnőttek körében végzett vizsgálat kimutatta, hogy az alacsony pénzügyi műveltséggel rendelkezők a többiekénél nagyobb valószínűséggel alapozzák viselkedésüket a barátok pénzügyi tanácsaira, és kisebb valószínűséggel fektetnek részvényekbe (Rooij et al., 2007).

Csernák (2018) szerint a pénzügyi oktatás szükséges, de nem elégséges. A kultúra fejlesztése nemcsak az intézmény feladata, hanem egy kapcsolat létrejöttére van szükség a családi környezet és oktatási intézmény között. Többször is szorgalmazták már a pénzügyi ismeretek iskolában történő tanítását, de az otthoni családi környezet bevonásával több sikert érhetünk el, mivel ez a tudás diákokon keresztül eljut a szülőkhöz is.

Brnheim et al. (2001) pénzügyi oktatás hatásáról szóló munkája azt bizonyítja, hogy azok a középkorúak, akik a középiskolában személyes pénzügyi menedzsment kurzuson vettek részt, jövedelmük nagyobb hányadát rakták félre, mint azok, akik nem.

Csiszárik-Kocsir és Garai-Fodor (2018) tanulmánya szerint figyelmet kell fordítanunk arra, hogy a fiatal Z - generációnak minden lehetséges módon legyen esélye pénzügyi ismereteik bővítésére, ezzel is elkerülve azt, hogy később felelőtlen, nem megfelelő döntést hozzanak pénzügyeikkel kapcsolatban.

Bokányi (2018) megvizsgálta, hogy a fiatalok általánosságban mit gondolnak a pénzről. Válaszadók céljai közt elsőik között az anyagi biztonságot, karriert, szakmai eredmények elérését említették. Sokaknál a pénz, mint problémaforrás háttérbe szorult, például: munkanélküliség, pénztelenség, lakásügy.

Kovács és Mészáros (2015) tanulmányában vizsgálta a pénzzel való bánásmódot a diákok körében. Megállapították, hogy az iskolai évek előrehaladtával bővül a fiatalok tudásának köre, de még mindig nem hasznosítják megfelelően a megszerzett ismereteket.

Folke és kutatótársai 2019-es vizsgálata alapján az a következtetés vonható le, hogy a pénzügyi tudatosságra fókuszáló oktatást már fiatalkorban el kell kezdeni, mert a korai időszakokban sokkal fogékonyabbak ezen ismeretek megszerzésére és megértésére. Belfield és Clark tanulmányára hivatkozva azt állítják, hogy az emberek a megfelelő tudás nélkül nagyon sok hibás, negatív következményekkel járó döntéseket hoznak. A fiatalok körében ilyen problémaforrás a

diákhitel kérdése, sokan nincsenek tisztában a diákhitel nyújtotta lehetőségekkel, vagy egyszerűen nem értik a működését. Ezért nagyon fontos az olyan intézkedések, melyek képesek elemezni a fiatalok pénzügyi tudatosságát és fejleszteni azt.

A Magyar Nemzeti Bank 2006-os pénzügyi kultúrával kapcsolatos kutatásában a Z-generáció pénzügyi jártasságát figyelte meg, amely során a fiatalok pénzügyekkel kapcsolatos ismereteit vizsgálták. A kutatás eredményeiből az a következtetés vonható le, hogy a fiatalok nincsenek tisztában az alapvető pénzügyi definíciókkal és a pénzügyi termékek igénybevételének feltételeivel (Csernák, 2018).

Hornyák (2013) kutatásában megvizsgálta a fiatalok gazdasági szokásait. Hasonló iskolatípusba tartozó középiskolai diákok vettek részt a vizsgálatban, olyan területet érintve, mint például a pénzzel és a bankkal kapcsolatos attitűd. Az eredményekből megállapítható, hogy továbbra is nagyon fontos a pénzügyi műveltség fejlesztése, az oktatás hatékonyságának fokozása.

Egy 2015-ös országos felmérés következtében feltérképezték a fiatal iskolások oktatásának gyakorlatát. Ezek a képzések nagyrészt rövid időtartam alatt, rengeteg témát érintettek. Megállapítható volt, hogy míg az állami hatalom alatt álló szervezetek inkább a pénzügyi műveltség kialakítására törekszenek, addig a pénzintézetek a pénzügyi önismeret fontosságát hangsúlyozzák, és az ismeretek átadására törekszenek (Németh et al., 2016).

Lusardi et al., (2010) amerikai hallgatók eladósodásának okait vizsgálta, milyen problémák vezettek ennek kialakuláshoz. A kutatása foglalkozott az inflációval, a kamattal és a kockázattal, melynek eredményeképpen kapcsolatot talált a nemek, az iskolai végzettség, a családi minta, és a baráti kapcsolathálózat között.

Lusardi és Mitchell (2011) több országban is megnézték az emberek személyes pénzügyeit. Különösen a fiatalabb és idősebb korosztály, a nők, az alacsonyabb iskolai végzettségűek és a munkanélküliek körében figyeltek meg alacsony pénzügyi műveltséget. Azt is megállapították, hogy a műveltség szintje etnikai csoportok és vallások szerint eltérő.

Korábbi felmérések szerint a pénzügyi műveltség és az életkor között összefüggés áll fenn, és a fiatalok körében elég alacsonynak tartották az ismeretek szintjét (Kebede et al., 2015).

Shaari et al., (2013) eredményei azt jelzik, hogy a pénzügyi tudatosság szintje jelentősen változik az életkor, az egyetemi évek, a tanulmányi terület és a költekezési szokások függvényében.

Mandell és Klein (2009) tanulmánya szerint az idősebb válaszadóknak nagyobb valószínűséggel több élettapasztalatuk van a pénzügyi termékekkel kapcsolatban és jobb pénzügyi viselkedési mintákat alakíthatnak ki.

Napjainkban már egyre több pénzügyi termék jelenik meg a polcokon, melyek használata már egyre bonyolultabb. Amiatt is, mert a pénzügyi tudatosság hiányában az egyén magára van utalva és egyedül kell megbirkózni a problémákkal, és nem biztos, hogy mindig racionális döntéseket hoz (Botos et al., 2016).

Megállapítható Bokányi (2018) kutatásban az is, hogy míg a fiatalabb korosztály kevésbé érdeklődő a pénzügyi világ felé, az idősebb annál inkább. Viszont mindkettő korosztálynál megfigyelhető, hogy sokan elméletben fontosnak tartják a pénzügyi termékek és szolgáltatások ismeretét. Hiába az érdeklődés, nem elég a rendelkezésre álló pénzügyi tudás, ismeret. A fiatalok körében a legkeresettebb a diákhitel vagy a bankkártyával kapcsolatos tudnivalók. Idősebbek körében a lakáshitel, fogyasztási hitel témája az érdekelt.

Garai-Fodor és Csiszárík-Kocsir (2018) tanulmányból levonható az a következtetés, hogy a fiatalokra jellemző az ártudatosság, a pénzügyi döntésekkel kapcsolatos tájékozódás, erős a megtakarítási hajlamuk, fő célkitűzésük az anyagi biztonság megteremtése, továbbá sokan követik az otthon tapasztaltakat/látottakat.

Takarékpont (2012) vizsgálata alapján egyre több fiatal került kapcsolatba pénzügyi termékekkel vagy szolgáltatásokkal. Az ők életében egyre nagyobb szerepet kapott az internet, sokan már online is végzik a bankolást (Bokányi, 2018).

Garg és Sing (2018) szerint a fiatalok pénzügyi műveltségi szintje globálisan alacsony, mely aggodalmat okoz. Azt is megfigyelték, hogy a különböző társadalmi – gazdasági és demográfiai tényezők, mint az életkor, a családi állapot, a nem, a jövedelem, iskolai végzettség is befolyásolják a pénzügyi műveltség szintjét.

Le Fur és Outreville (2022) szerint is a fiatal felnőtteknek pénzügyi ismeretekre van szükségük ahhoz, hogy felelős döntéseket hozzanak. Azonban csak kevés fiatal van tisztában az inflációval, kamatlábbal, kockázati lehetőségekkel. Továbbá azt is megfigyelték, hogy a szakmai és

műszaki végzettséggel rendelkezők átlagosan a legmagasabb sikerességi arányt érik el, mint a tudományos háttérrel rendelkező fiatalok. A kevésbé pénzügyi tudással rendelkező egyének kisebb valószínűséggel vállalnak kockázatot. A kockázatkerülést olyan jellemzők is befolyásolják, mint a nem, a vallás, az életkor.

Összegezve több felmérés (pl Családi Kasszasikerek) is bemutatta, hogy fontos hangsúlyosabbá tenni az oktatásban a pénzügyi tudást fejlesztő kurzusokat (Bokányi, 2018).

A fiatalok számára biztosítani kell a lehetőséget, hogy gazdasági kompetenciájukat tanulják, fejlesszék. Ennek értelmében az oktatásban kiemelkedően fontos ezen területek, témák tanítása. Ez azt is jelenti, hogy nemcsak a szükséges közgazdasági tananyagot kell megtanítani, hanem megvizsgálni a fiatalok tanulási hajlandóságát, szokásait. Nagyon fontos, hogy a Z-generáció minden szükséges gazdasági ismeretre szert tegyen és megismerje, hiszen amint kikerülnek a munka világába, ott már nehezebben fogják ezt a tudást elsajátítani. Ezért is elengedhetetlen, hogy az emberek minél hamarabb, nemcsak az általános iskolában, hanem már az óvodában megismerkedjenek a pénz jelenlétével, fogalmaival, funkciójával (Szóka, 2021).

Manapság a fiatalok elsődleges célja az anyagi biztonság és jólét megteremtése. Ez azt is mutatja, hogy a családalapításról való gondolkodás csak később, körülbelül a harmincas éveikben merül fel, inkább a karrier építése a jellemző. Ezáltal is fontos, hogy a fiatalok megfelelő tudással rendelkezzenek, hogy a mindennapok problémáival könnyebben tudjanak megbirkózni (Kulcsár, 2006).

A digitalizációval lépést tartani nehéz, figyelembe kell venni a technológia folyamatos fejlődését és a generációk közti különbségét. A fiatal generáció felnövésével a digitalizációs igény is tovább növekszik.

- Z-generáció: ebbe a modern világba beleszületett, gyorsan és tömegesen sajátítja el a megszerzett tudást (Joó, 2008). Számára az online lét alapvető fontosságú, nyitott az új dologra és nem riad meg a kockázatoktól (Csiszárík-Kocsir, 2022). A fiatal generáció jellemzően egyedül tölti szabadidejét a számítógép előtt, az internet társaságában. Kovácsné (2012) kutatási eredménye alapján a fiatalok leginkább fizikailag egyedül töltik szabadidőjüket, de virtuális társaságban, ahol minden sokkal egyszerűbb; a kapcsolat létrehozása és fenntartása, a „lájkolás” stb. Megfigyelhető esetükben, hogy szinte gon-

dolkodás nélkül bármit megnyitnak, letöltenek, de mégis a banki műveletek biztonságával kétségek merülnek fel bennük. A bankok választásakor fontos szempont, hogy milyen szolgáltatásokat kínál online felületen.

- Y-generáció: Az internet használata személytől és foglalkozástól függ (Joó, 2008). Személyiségét óvatosság, megfontoltság jellemzi, nem hagyja magát becsapni (Csiszárík-Kocsir, 2022).
- X-generáció: nagyon kevesen használják az internet világát (Joó, 2008), illetve számára a személyes kontakt nagyon fontos, gyanakvó, szkeptikus (Csiszárík-Kocsir, 2022).

A Z – generáció fejlesztése a legfontosabb. Mivel ők már a modern világba születtek, így ezek eszközei a legmegfelelőbbek rá: digitalizáció, elektronika, Fin-Tech, mint például az online bankolás, applikációk fejlesztése (Garai-Fodor és Csiszárík-Kocsir, 2018).

Sági és (2021) eredményében az következtethető le, hogy a középkorúak a legjobban informáltak a pénzügyi kérdésekben, amely alapján pedig a férfiak rendelkeznek a legtöbb ilyesfajta tudással. Továbbá, akik jártasak a digitális világban, azok jelenléte sem elhanyagolható.

A családi és oktatási esetekben problémát okozhat a generációk közti különbség, legyen az kulturális, motivációs és szocializációs területen (Komár, 2017).

3. Kutatási dizájn

A kvantitatív kutatás során egyik fő célom vizsgálata az, hogy a digitalizáció hogyan ékelődik be az emberek életébe és hogyan hat a pénzügyeikre, pénzügyi tudásaikra, a technológia melyik eszközeit használják a mindennapokban és hogyan rendezik a pénzügyeiket. A másik fő célom, hogy összehasonlítsam, a generáció tagjait ezen jelenségek szerint.

A szakirodalom áttekintése és elemzése után fogalmazódott meg a három hipotézisem.

A dolgozatban lévő elemzéseket Microsoft Excel, illetve SPSS statisztikai programcsomaggal végeztem. A kérdőívem alapján keresztábrás elemzéseket készítettem, továbbá döntési fát is elemeztem.

Kvantitatív kutatásomban nem véletlenszerű kényelmi mintavételt alkalmaztam.

3.1 Kvantitatív kérdőíves kutatás

A kvantitatív kutatásom során online felületen történő kérdőíves felmérést végeztem, mert úgy gondoltam, hogy ezzel a módszerrel tudom a legnagyobb számú embert elérni.

Adatgyűjtés során a válaszadás anonim és önkéntes volt, a Google Forms felületét használtam. Az online kérdőív 2023.09.14. és 2023.09.19. között volt elérhető, összesen 335 kitöltés érkezett be.

Az elemzéshez Microsoft Excelt és IBM SPSS 26 programot használtam. A hipotéziseket khí-négyzet próbával teszteltem.

A teszt eredményei alapján nem szeretnék az egész alapsokaságra vonatkozó következtetéseket tenni, hiszen tudom, hogy a mintám nem reprezentatív, tehát a megállapításaim csakis a saját példányomra érvényesek.

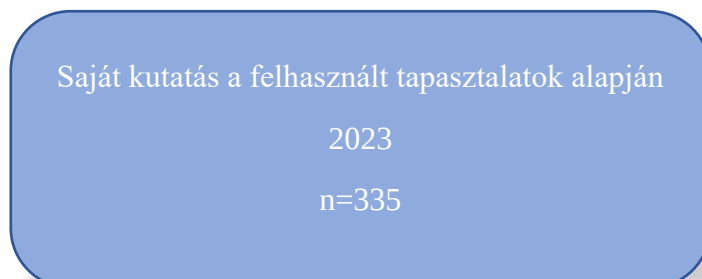
A kérdőívemet a demográfiai adatok bekérésével kezdtem, itt rákérdeztem az életkorra, nemre és iskolai végzettségre. Ezután néhány feleletválasztós és rövid választ igénylő kérdés követte, mely során az emberek digitalizációs eszközhasználatáról érdeklődtem, milyen fejlesztéseket használ, hol és mennyi időt foglalkozik az adott eszközzel. Következő szakaszban a pénzügyi tevékenységeikről érdeklődtem 4-fokú Likert-skála, feleletválasztós és rövid szöveges választ igénylő kérdéseken keresztül. A kérdőív vége felé pedig egyszerűbb pénzügyi fogalmak ismeretéről, a témában való állami szerepvállalásról tudakolóztam.

A kérdőív az I/1. mellékletben megtekinthető.

A hipotézisvizsgálatok során khí-négyzet próbát alkalmaztam. Amennyiben az empirikus szignifikanciaszint (p -érték) nagyobb volt, mint az α a nullhipotézist (H_0) elfogadtam és az alternatív hipotézist pedig elutasítottam. Ezzel szemben, amikor a p -érték kisebb volt, mint az α a H_1 hipotézis került elfogadásra és a H_0 pedig elutasításra.

3.2 A minta jellemzői

A tanulmány a kvantitatív kutatás eredményeit mutatja be, amely 2023. szeptemberében zajlott le.

1. ábra: kvantitatív kutatásom ismertetése, saját szerkesztés

A kvantitatív adatfelvétel online, kérdőív formájában történt meg. A célközönség a különböző generációk tagjai voltak. Eredményként 335 értékelhető választ kaptam. A kutatási segédeszköz csak zárt kérdéseket tartalmazott: egy-és többválasztós kérdések, rövid válasz kifejtős, Likert-skálák.

A kvantitatív kutatás során egyik fő célom, hogy bemutassam a digitalizáció hogyan ékelődik be az emberek életébe, milyen hatása van a pénzügyeikre, pénzügyi tudásaikra, a technológia melyik eszközeit használják a mindennapokban és milyen formában rendezik a pénzügyeiket. A másik fő célom, hogy összehasonlítsam a generáció tagjait ezen jelenségek szerint. A kérdőív demográfiai kérdései nagyrészen kötelezők voltak, így minden esetben a 335 kitöltőt tekintem 100%-nak.

A kérdőívre összesen 335 kitöltés érkezett, a demográfiai adatokat a következő táblázatok szemléltetik.

	Gyakoriság(fő)	Megoszlás (%)
Nő	255	76,1%
Férfi	80	23,9%
Összesen	335	100 %

1. táblázat: nemek szerinti gyakoriság és megoszlás, saját szerkesztés

255 válaszadó nő (76,1 %) és 80 válaszadó férfi (23,9 %) volt. Az 1. táblázat összefoglalja a válaszadók nemek szerinti gyakoriságát és megoszlását.

	Gyakoriság(fő)	Megoszlás (%)
Alapfokú	24	7,2%
Középfokú	186	55,5%
Felsőfokú	125	37,3%
Összesen	335	100%

2. táblázat: iskolai végzettség szerinti gyakoriság és megoszlás, saját szerkesztés

A 2. táblázat szemlélteti, hogy a megkérdezettek mindössze 7,2%-a rendelkezik alapfokú, 55,5%-a középfokú, 37,3%-a felsőfokú végzettséggel.

	Gyakoriság(fő)	Megoszlás (%)
Veterán	1	0,3%
Baby Boomer	5	1,5%
X generáció	86	25,7%
Y generáció	71	21,2%
Z generáció	127	37,9%
Alfa generáció	45	13,4%
Összesen	335	100%

3. táblázat: életkor szerinti gyakoriság és megoszlás, saját szerkesztés

Életkor szerint elmondható, hogy a legtöbb választ (37,9%) a Z generáció (1996-2010) tagjai adták. Őket követte 25,7%-kal az X generáció (1965-1980) és 21,2 %-kal az Y generáció (1981-1995). A Baby Boom generáció (1946-1964) tagjai is kitöltötték, mindössze 13,4%-ban, míg az Alfa generáció (2010 után születtek) 1,5%-át tették ki a mintának. A Veterán generációból (1945 és előtte születtek) 1 ember képviseltette magát (3. táblázat).

3.3 Hipotézis vizsgálatok

Hipotéziseim:

H1: Az, aki már részt vett valamilyen pénzügyi tanfolyamon, az tudatosan menedzseli pénzügyeit, biztosan készít pénzügyi tervezetet, számontartja kiadásait és rendelkezik megtakarítással.

H2: Az X-generáció biztosan jobban szereti a pénzügyeit személyesen, akár bankfiókban intézni, mivel tartózkodnak az internet világától és a biztonságra törekednek.

H3: Az állam feladata közé tartozik az is, hogy a pénzügyi kultúra növelésének keretében, már az általános iskolások tantervében szerepeljenek pénzügyi tanórák/kurzusok.

HIPOTÉZISEK	VÁLTOZÓK	MÓDSZERTAN
Hipotézis1	Q15 Részt vett valamilyen pénzügyi tanfolyamon Q18 Ön készít saját pénzügyi tervezetet Q24 Ön mennyire van tisztában a fogalmakkal? (Pénzügyi kultúra, pénzügyi szocializáció)	Keresztábra elemzés
Hipotézis2	Q1 Mikor született? Q12 Jobban szereti személyesen intézni pénz- ügyeit?	Keresztábra elemzés
Hipotézis3	Q22 Ön szerint fontos, hogy az ország szerepet vál- laljon a pénzügyi kultúra növelésében/fejlesztésé- ben? Q25 Mit gondol a pénzügyi oktatásról? Ön szerint fontos, hogy a gyerekek már általános iskolában/ akár óvodában megismerkedjenek a pénz alapvető fogalmával?	Keresztábra elemzés

4. táblázat: hipotézisek vizsgálata kvantitatív kutatás alapján, saját szerkesztés

A dolgozatban lévő elemzéseket Microsoft Excel, illetve SPSS programcsomaggal végeztem. Az elemzések, illetve a módszertan kiválasztáskor figyeltem arra is, hogy az adatok jól elemez-
hetők és egyértelműek legyenek.

A kérdőívem alapján keresztábrás elemzéseket végeztem, mely két vagy több változó közötti
összefüggés vizsgálatát segíti, és ezeknek gyakorisági eloszlását mutatja. Ennek következtében
megvizsgáltam, hogy található-e szignifikáns összefüggés, ezt mutatja nekünk a Khí-négyszet
próba 5% alatti szignifikanciaszintje. A kapcsolat erősségét a Cramer's V mutató határozza
meg.

Ezen felül döntési fát is alkalmaztam kutatásom kiértékelésénél, ennek köszönhetően határoz-
tam meg kitöltők közül a két csoportot: tudatos és kevésbé tudatos. A döntési fák esetében
diszkrét bemeneteket tételezünk fel, osztályozás (classification) tanulással foglalkozunk. Biná-
ris osztályozásra fogunk fókuszálni, ahol csak igaz (pozitív) és hamis (negatív) példák léteznek.
Alkalmazásának megkönnyíti azt, hogy kiszűri a lényegtelen változókat, ez azt segíti elő, hogy
megtudjuk, mely változók fontos és melyek nem. Ezáltal a döntések biztosabban meghozhatók.

Az alábbi fejezetben részletesen bemutatam azokat a főbb statisztikai módszereket, melyeket
felhasználok hipotéziseim vizsgálatára.

3.3.1 Eredmények

A következőkben pénzügyi-szakmai előtudást, valamint a pénzügyekkel kapcsolatos fogalmakat vizsgáljuk.

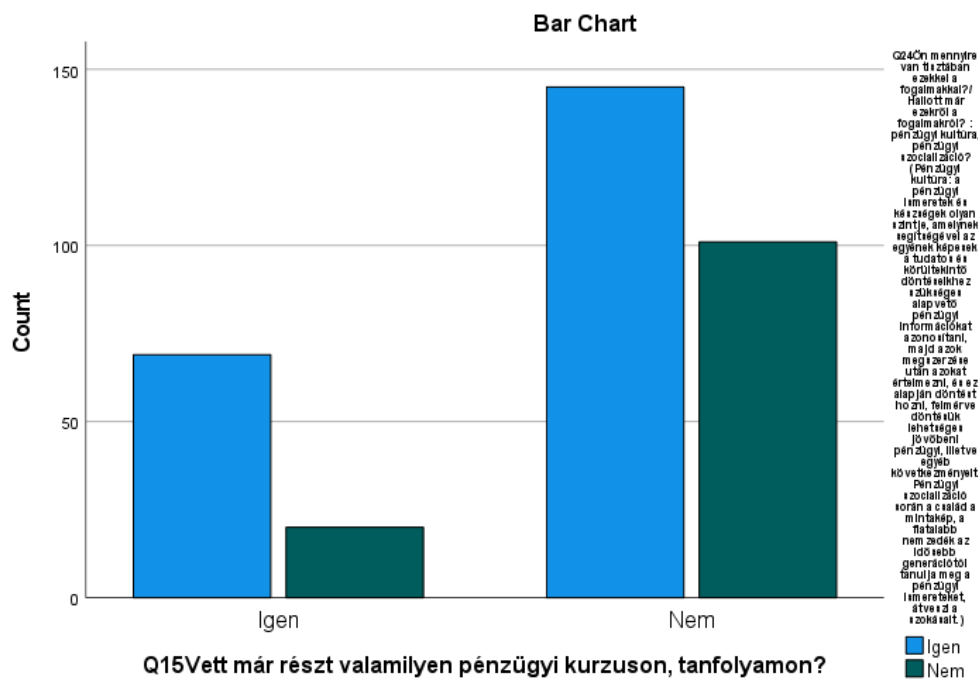
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	9,784 ^a	1	,002		
Continuity Correction^b	8,995	1	,003		
Likelihood Ratio	10,291	1	,001		
Fisher's Exact Test				,002	,001
N of Valid Cases	335				

5. táblázat: Chi-Square Test (Q15*Q24), SPSS Modell és saját szerkesztés

A két változó között van szignifikáns összefüggés, ahogy az 5. táblázat is mutatja, hiszen a Khi-négyzet próba szignifikanciaszintje 5% alatti, ebből tehát a két változó közötti kapcsolat meglétére következtethetünk a mintában. Tehát azok, akik vettek már részt pénzügyi tanfolyam, tisztában vannak az adott fogalmakkal. Ebben az esetben a két változó: Q15 Vett már részt valamilyen pénzügyi tanfolyam és Q24 Ön találkozott már ezekkel a fogalmakkal? Hallott már róluk? : (Pénzügyi kultúra: a pénzügyi ismeretek és készségek olyan szintje, amelynek segítségével az egyének képesek a tudatos és körültekintő döntéseikhez szükséges alapvető pénzügyi információkat azonosítani, majd azok megszerzése után azokat értelmezni, és ez alapján döntést hozni, felmérve döntésük lehetséges jövőbeni pénzügyi, illetve egyéb következményeit.; Pénzügyi szocializáció során a család a mintakép, a fiatalabb nemzedék az idősebb generációtól tanulja meg a pénzügyi ismereteket, átveszi a szokásait.)

		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	,171	,002
	Cramer's V	,171	,002
N of Valid Cases		335	

6. táblázat: Symmetric Measures (Q15*Q24), SPSS Modell és saját szerkesztés

2. ábra: pénzügyi előtudás és pénzügyi fogalom ismerete, SPSS Modell

Ebben a mintában az tapasztalható, hogy nagy számban vannak jelen olyanok, akik annak ellenére, hogy nem vettek részt bármilyen pénzügyi tanfolyamon, vagy akár kurzusok, azok is nagyrészt tisztában vannak pénzügyi tudatossággal, kapcsolat fogalmakkal. Itt a pénzügyi kultúra, a pénzügyi szocializáció fogalmát emeltem ki, mert ezek a definíciók állnak jelentős mértékben a témához.

Pénzügyi kultúra következtében az egyének a megszerzett tudást és kompetenciák tulajdonában tudatos és határozott döntéseket hoznak meg, az alapvető pénzügyi információkat megértik.

Pénzügyi szocializáció alatt azt értjük, amikor az egyén számára a család a mintakép, a fiatalabb nemzedék az idősebb generációtól tanulja meg a pénzügyi ismereteket, átveszi a szokásait.

Érdekes, hogy vannak olyanok, igaz számuk nem számottevő, akik már vettek részt valamilyen pénzügyi kurzuson, de nem ismerik ezeket a fogalmakat.

A következőkben a pénzügyi előtudatosságot, valamint a pénzügyekkel kapcsolatos tevékenységet vizsgáljuk.

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,077 ^a	3	,028
Likelihood Ratio	8,990	3	,029
N of Valid Cases	335		

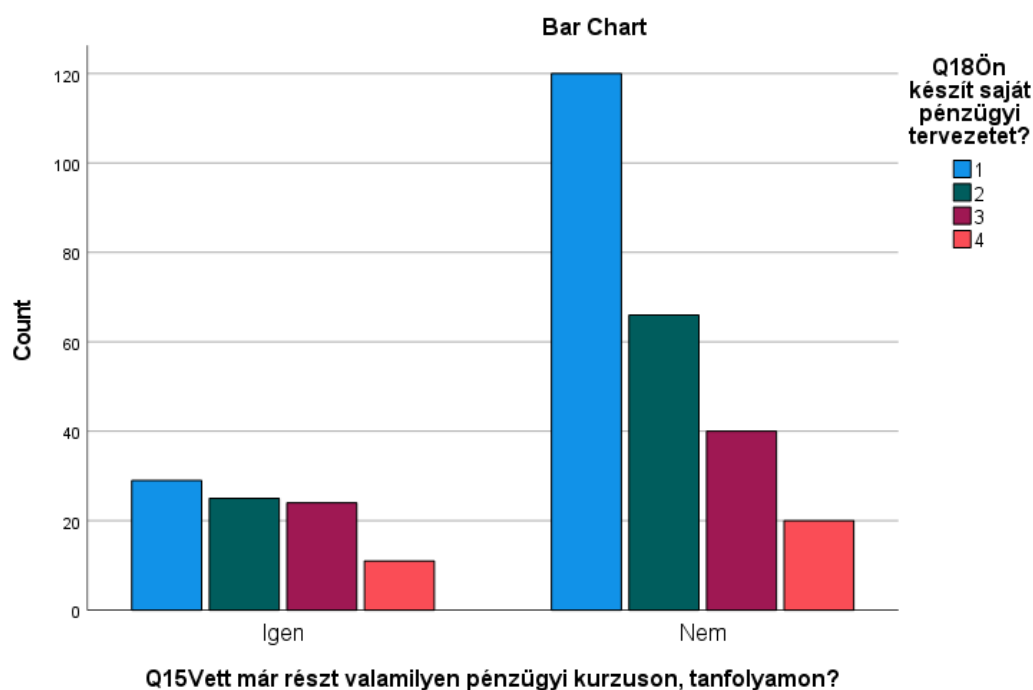
7. táblázat: Chi-Square Test (Q15*Q18), SPSS Modell és saját szerkesztés

Ahogy a 7. táblázat is mutatja, a két változó között van szignifikáns összefüggés, hiszen a Khinégyszet próba szignifikanciaszintje 5% alatti, ebből tehát a két változó közötti kapcsolat meglétére következtethetünk a mintában.

		Value	Approximate Significance
Nominal	Phi	,165	,028
	Cramer's V	,165	,028
N of Valid Cases		335	

8. táblázat: Symmetric Measures (Q15*Q18), SPSS Modell és saját szerkesztés

Mivel szignifikáns kapcsolat van, ezért értelmezhetjük a kettőjük közti erősséget a Cramer's V mutató alapján, amely közepesnél gyengébb (0,165).

3. ábra: pénzügyi előtudás és pénzügyi tervezet, SPSS Modell

Ebben a mintában az tapasztalható, hogy akik már vettek részt valamilyen formában pénzügyi kurzusok/tanfolyam vagy előadáson, nem feltétlen jelenti azt, a résztvevők készítenek pénzügyi tervezetet, rögzítik költségeiket. Sokan hiába részt vettek már ehhez hasonlóan, nem befolyásolta őket abban, hogy akár arra folyamodjanak, hogy tervezetet készítsenek. Ez mutatja azt is, hogy a tanfolyamon tanultaknak nincs nagy befolyása, ez inkább az emberektől, a mindennapjaiktól függ. A válaszadók 1-4es skálán tudtak válaszolni mennyire is jellemző rájuk ez a pénzügyi

tervezetkészítés. 1-es jelentése, hogy egyáltalán nem, míg a 4-es a teljes mértékben jellemző tevékenység.

A következőkben a korosztályi besorolás, valamint a pénzügyek személyes ügyintézésének preferenciáját vizsgáljuk.

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	55,804 ^a	15	,000
Likelihood Ratio	56,516	15	,000
N of Valid Cases	335		

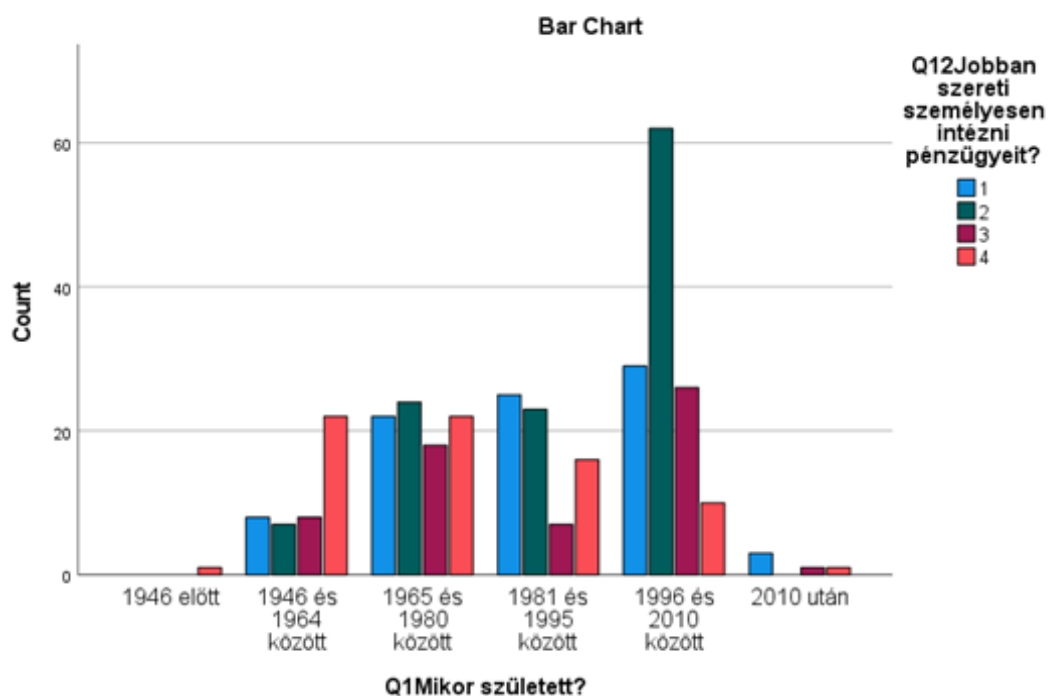
9. táblázat: Chi-Square Test (Q1*Q12), SPSS Modell és saját szerkesztés

A két változó között van szignifikáns összefüggés, hiszen a Khí-négyzet próba szignifikancia-szintje 5% alatti, ebből tehát a két változó közötti kapcsolat meglétére következtethetünk a mintában. A 9. táblázat alapján megállapítható, hogy függ az életkor attól, hogy hogyan szereti intézni pénzügyeit.

		Value	Approximate Significance
Nominal	Phi	,408	,000
	Cramer's V	,236	,000
N of Valid Cases		335	

10. táblázat: Symmetric Measures (Q1*Q12), SPSS Modell és saját szerkesztés

A két változó közötti kapcsolat erősségét is értelmezhetjük, ez a Cramer's V mutató alapján közepesnél gyengébb kapcsolat (0,236).

4. ábra: korosztály és személyes ügyintézés, SPSS Modell

Ebben a mintában az tapasztalható, hogy a különböző generációk milyen módon intézik pénzügyeiket. A kitöltők 1-4-es skálán tudtak válaszolni aszerint, hogy jobban szeretik személyesen intézni pénzügyeiket. 1-es válaszlehetőség jelentése egyáltalán nem szeretik, 4-es lehetőség pedig teljes mértékben személyesen intézik/intéznék ügyeiket. A generációk szempontjából elsősorban az X-generáció az, amelyik inkább személyesen intézi pénzügyeiket. Ők azok, akik ragaszkodnak az emberi kapcsolatokhoz, kontakthoz, a személyes ügyintézés jobban preferálják, óvakodnak az internet világtól. Ezzel szemben a Z-generáció az, aki nagyrészt online végzi ezeket a folyamatokat, mivel ők inkább élnek életüket az internet és digitalizáció világában.

A következőkben a pénzügyi oktatással kapcsolatos véleményeket, valamint az állam szerepét vizsgáljuk pénzügyi kérdésekben.

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	12,494 ^a	1	,000		
Continuity Correction^b	9,370	1	,002		
Likelihood Ratio	7,884	1	,005		
Fisher's Exact Test				,005	,005
N of Valid Cases	335				

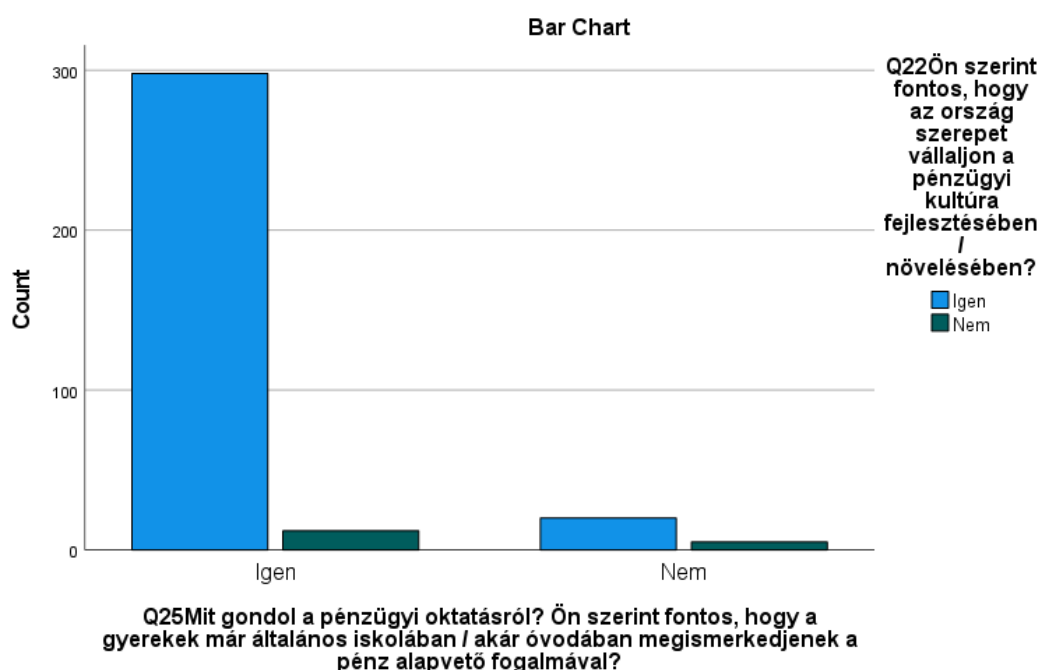
11. táblázat: Chi-Square Test (Q25*Q22), SPSS Modell és saját szerkesztés

A két változó (Q25Mit gondol a pénzügyi oktatásról? Ön szerint fontos, hogy a gyerekek már általános iskolában / akár óvodában megismerkedjenek a pénz alapvető fogalmával? * Q22Ön szerint fontos, hogy az ország szerepet vállaljon a pénzügyi kultúra fejlesztésében / növelésében?) között van szignifikáns összefüggés, hiszen a Khí-négyzet próba szignifikanciaszintje 5% alatti, ebből tehát a két változó közötti kapcsolat meglétére következtethetünk a mintában. Azt tapasztalható a 11.táblázat alapján, hogy sokak szerint fontos, hogy az állam szerepet vállaljon a pénzügyi oktatás és kultúra fejlesztésében.

		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	,193	,000
	Cramer's V	,193	,000
N of Valid Cases		335	

12. táblázat: Symmetric Measures (Q25*Q22), SPSS Modell és saját szerkesztés

A szignifikáns kapcsolat miatt értelmezhetjük a Cramer's V értékét is, mely 0,193, tehát a két változó között közepesnél kisebb erősségű szignifikáns kapcsolat van.

5. ábra: pénzügyi oktatás és állami szerepvállalás, SPSS Modell

Ebben a mintában az tapasztalható, hogy sokak szerint fontos, hogy az állam szerepet vállaljon, nemcsak a pénzügyi oktatásban, hanem maga az emberek pénzügyi kultúrájában. Akár előadások, események, lehetőségek árán megtanítani nekik az alapvető pénzügyi folyamatokat, definíciókat. Továbbá valaki már ezt általános iskolában el tudja képzelni, ezt jó cél lehet, hogy

gyermeke minél hamarabb pénzügyileg tudatos legyen, ne ijedjen meg ilyen eszköz használatától sem.

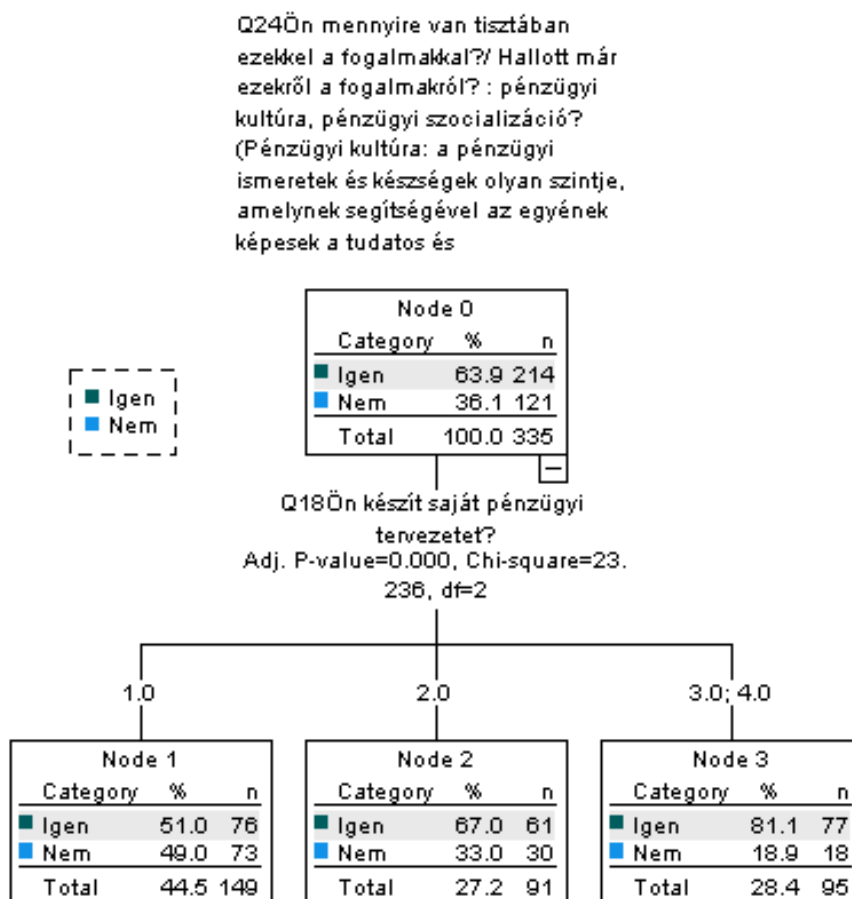
A következőkben 3 döntési fa látható, 3 változóval, ezen változók alapján fogjuk a Cluster elemzésben a két csoportot megnevezni és vizsgálni. A döntési fák elemzését a generációk egyszerűbb ismertetéséhez, kategorizálásához használom segítségül.

A három változó:

Q24: Ön mennyire van tisztában ezekkel a fogalmakkal? : Pénzügyi kultúra, pénzügyi szocializáció

Q18D: Ön készít saját pénzügyi tervezetet?

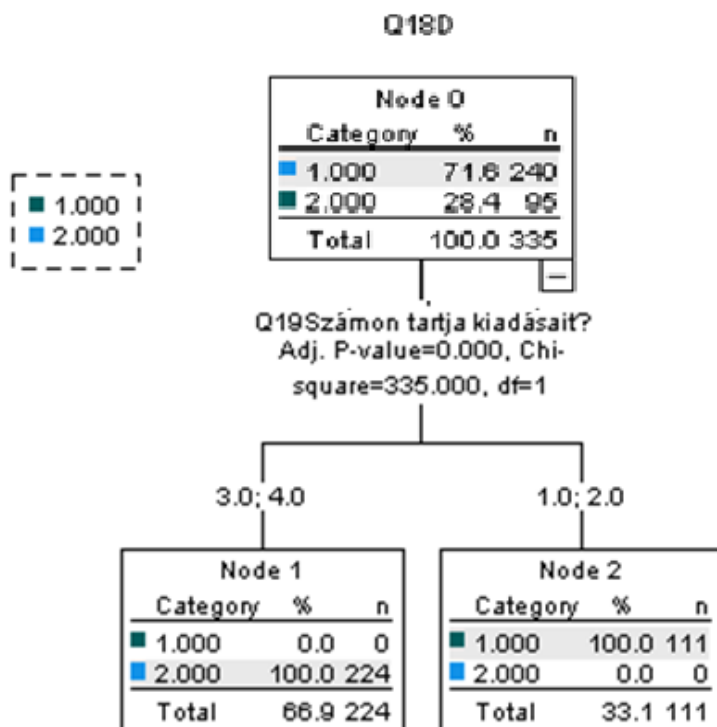
Q19D: Számon tartja kiadásait?

6. ábra: pénzügyi fogalom és pénzügyi tervezet döntési fája, SPSS Modell

A döntési fa alapján megállapítható, hogy a kitöltők 63,9%-a ismeri a pénzügyi kultúra és pénzügyi szocializáció fogalmakat, 36,1%-a nem ismeri. (Pénzügyi kultúra: *a pénzügyi ismeretek és készségek olyan szintje, amelynek segítségével az egyének képesek a tudatos és körültekintő döntéseikhez szükséges alapvető pénzügyi információkat azonosítani, majd azok megszerzése után azokat értelmezni, és ez alapján döntést hozni, felmérve döntésük lehetséges jövőbeni pénzügyi, illetve egyéb következményeit. Pénzügyi szocializáció során a család a mintakép, a fiatalabb nemzedék az idősebb generációtól tanulja meg a pénzügyi ismereteket, átveszi a szokásait.*)

A válaszadók, akik nem készítenek pénzügyi tervezetet 49%-a nem is ismeri ezeket a fogalmakat, 51%-a pedig igen. Továbbá akik kis mértékben készítenek tervezetet, abban az esetben 67% azon emberek száma, akik ismerik, 33% pedig nem. A kitöltők közül, akik készítenek ritkán vagy mindig tervezetet, 81,9%-a ismerik a pénzügyi kultúra és pénzügyi szocializáció definícióját, míg 18,9% nem. Az a következtetés vonható le, hogy a két fogalom jelentése összességében az emberek számára nem idegen, találkoztak velük korábban, és nem függ attól, hogy készítenek-e napi vagy havi szinten pénzügyi tervezetet.

7. ábra: pénzügyi tervezet és kiadásfigyelés döntési fája, SPSS Modell

A döntési fa azt mutatja, hogy a válaszadók 71,6%-a készít pénzügyi tervezetet, 28,4% pedig egyáltalán nem. A pénzügyi tervezet készítése hasznos lehet, megkönnyíti a felmerülő kiadások mértékét megbecsülni, arra felkészülni, de rendszerezi még a befektetéseket, megtakarításokat, biztosításokat.

A kitöltők közül, akik teljes vagy nagy mértékben számon tartják a kiadásaikat, azok 100%-a készít pénzügyi tervezetet. Ezzel kiegészülve, akik nem követik kiadásaikat, azok 100%-a nem készít tervezetet.

Több módon is lehetséges követni a kiadásokat. A digitalizációnak köszönhetően a bankok már kialakították a netbankokat, mobilapplikációkat, ahol egyszerűen elvégezhető egyes banki intézkedések, mint például kiadásfigyelés, utalás, időpontfoglalás, biztosítás kérvényezése. Legtöbbször ezen mobilapplikációkkal (OTP, K&H) figyelik, hiszen ott kategorizálja is az egyes költségeket, és az utalási előzmények is egyszerűen megfigyelhetők. Mások Microsoft Excel táblázatba, határidőnaplóba vagy telefonos jegyzetbe írják fel az egyes tételeket. Akadnak olyanok, akik gyűjtik a számlákat, blokkokat.

A döntési fák és a táblázatok alapján megállapítjuk a két csoportot, megnevezzük őket és jellemezzük.

Q24Ön mennyire van tisztában ezekkel a fogalmakkal? / Hallott már ezekről a fogalmakról? : pénzügyi kultúra, pénzügyi szocializáció?

		TwoStep Cluster Number		
		1	2	Total
Q24 Ön mennyire van tisztában ezekkel a fogalmakkal?: Pénzügyi kultúra, pénzügyi szocializáció	igen	0	214	214
	nem	121	0	121
Total		121	214	335

13. táblázat: Crosstab (Q24), SPSS Modell és saját szerkesztés

A döntési fa és a táblázat alapján az a következtetés vonható le, hogy a második csapat tisztában van a fogalommal.

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	335,000 ^a	1	,000		
Continuity Correction	330,680	1	,000		
Likelihood Ratio	438,248	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
N of Valid Cases	335				

14. táblázat: Chi-Square Test (Q24), SPSS Modell és saját szerkesztés

A 14.táblázat szerint a két változó között van szignifikáns összefüggés, hiszen a Khí-négyzet próba szignifikanciaszintje 5% alatti, ebből tehát a két változó közötti kapcsolat meglétére következtethetünk a mintában.

		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	-1,000	,000
	Cramer's V	1,000	,000
N of Valid Cases		335	

15. táblázat: Symmetric Measures (Q24), SPSS Modell és saját szerkesztés

A szignifikáns kapcsolatra hivatkozva a kapcsolat erősségét is vizsgálhatjuk, a Cramer's V mutató alapján elég erős kapcsolat fedezhető fel (1,000).

Q18D: Ön készít saját pénzügyi tervezetet?

		TwoStep Cluster Number		
		1	2	Total
Q18D: Ön készít saját pénzügyi tervezetet?	1,00	103	137	240
	2,00	18	77	95
Total		121	214	335

16. táblázat: Crosstab (Q18D), SPSS Modell és saját szerkesztés

Ezen tényezők alapján ki lehet jelenteni, hogy inkább a második csapat a tervező, ők készítene nagyobb mértékben pénzügyi tervezetet.

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	16,947 ^a	1	,000		
Continuity Correction	15,924	1	,000		
Likelihood Ratio	18,133	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-linear Association	16,896	1	,000		
N of Valid Cases	335				

17. táblázat: Chi-Square Test (Q18D), SPSS Modell és saját szerkesztés

A két változó között van szignifikáns összefüggés, hiszen a Khí-négyzet próba szignifikancia-szintje 5% alatti, ebből tehát a két változó közötti kapcsolat meglétére következtethetünk a min-tában.

		Value	Approximate Sig-nificance
Nominal by Nominal	Phi	,225	,000
	Cramer's V	,225	,000
N of Valid Cases		335	

18. táblázat: Symmetric Measures (Q18D), SPSS Modell és saját szerkesztés

A szignifikáns kapcsolat miatt értelmezhetjük a Cramer's V értékét is, mely 0,255, tehát a két változó között közepesnél kisebb erősségű szignifikáns kapcsolat van. Ezt ábrázolja a 18.táblázat.

Q19D: Számon tartja kiadásait?

		TwoStep Cluster Number		
		1	2	Total
Q19D Számon tartja kiadásait?	1.00	48	63	111
	2.00	73	151	224
Total		121	214	335

19. táblázat: Crosstab (Q19D), SPSS Modell és saját szerkesztés

Az a tanulság vonható le ebben az esetben, hogy a második csapat jobban odafigyel a költségeire, a költségtudatosság jellemző rájuk.

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3,651 ^a	1	,056		
Continuity Correction	3,204	1	,073		
Likelihood Ratio	3,611	1	,057		
Fisher's Exact Test				,070	,037
Linear-by-linear Association	3,640	1	,056		
N of Valid Cases	335				

20. táblázat: Chi-Square Test (Q19D), SPSS Modell és saját szerkesztés

A két változó között van szignifikáns összefüggés, hiszen a Khí-négyzet próba szignifikancia-szintje 5% alatti, ebből tehát a két változó közötti kapcsolat meglétére következtethetünk a min-tában.

		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	,104	,056
	Cramer's V	,104	,056
N of Valid Cases		335	

21. táblázat: Symmetric Measures (Q19D), SPSS Modell és saját szerkesztés

A szignifikáns kapcsolat miatt értelmezhetjük a Cramer's V értékét is, mely 0,104, tehát a két változó között közepesnél kisebb erősségű szignifikáns kapcsolat van.

A korábban elemzett táblák alapján megállapítottam a két csoportot a jellemzők szerint, egyes csapat a kevésbé tudatos elnevezést kapta, míg a második csapat a tudatos vonalat képviseli. Cluster táblákat készítettem a születési idő, nem és iskolai végzettség szerint. A következő ábrán láthatók az eredmények.

Születési dátum alapján történő megoszlás a két csoport esetében.

		TwoStep Cluster Number		
		Kevésbé tudatos	Tudatos	Total
Q1 Mikor született?	1946 előtt	1	0	1
	1946 és 1964 között	10	35	45
	1965 és 1980 között	26	60	86
	1981 és 1995 között	26	45	71
	1996 és 2010 között	56	71	127
	2010 után	2	3	5
Total		121	214	335

22. táblázat: Crosstab (Q1), SPSS Modell és saját szerkesztés

Az ábra alapján a Z generáció (1996-2010) tagjai nagyobb része tudatos (70 fő), az Y generációra (1981-1995) is a tudatosság jellemző (45 fő), az X generáció (1965-1980) is hasonló adatokat mutat (60 fő).

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,368 ^a	5	,065
Likelihood Ratio	10,876	5	,054
N of Valid Cases	335		

23. táblázat: Chi-Square Test (Q1), SPSS Modell és saját szerkesztés

A két változó között van szignifikáns összefüggés, hiszen a Khí-négyzet próba szignifikancia-szintje 5% alatti, ebből tehát a két változó közötti kapcsolat meglétére következtethetünk a mintában.

		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	,176	,065
	Cramer's V	,176	,065
N of Valid Cases		335	

24. táblázat: Symmetric Measures (Q1), SPSS Modell és saját szerkesztés

A szignifikáns kapcsolat miatt értelmezhetjük a Cramer's V értékét is, mely 0,176, tehát a két változó között közepesnél kisebb erősségű szignifikáns kapcsolat van.

Nemek alapján is megfigyelésre került a két csoport megoszlása.

		TwoStep Cluster Number		
		Kevésbé tudatos	Tudatos	Total
Q2 Neme	Férfi	33	47	80
	Nő	88	167	255
Total		121	214	335

25. táblázat: Crosstab (Q2), SPSS Modell és saját szerkesztés

A táblázat is mutatja, hogy a kérdőívet nagyobb arányban nők töltötték ki. Férfiak és nők tekintetében is magasabb számú a tudatos csoport.

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	1,199 ^a	1	,274		
Continuity Correction	,925	1	,336		
Likelihood Ratio	1,184	1	,276		
Fisher's Exact Test				,288	,168
N of Valid Cases	335				

26. táblázat: Chi-Square Test (Q2), SPSS Modell és saját szerkesztés

A két változó között van szignifikáns összefüggés, hiszen a Khí-négyzet próba szignifikancia-szintje 5% alatti, ebből tehát a két változó közötti kapcsolat meglétére következtethetünk a min-tában.

		Value	Approximate Significance
Nominal	Phi	,060	,274
	Cramer's V	,060	,274
N of Valid Cases		335	

27. táblázat: Symmetric Measures (Q2), SPSS Modell és saját szerkesztés

A szignifikáns kapcsolat miatt értelmezhetjük a Cramer's V értékét is, mely 0,060, tehát a két változó között közepesnél kisebb erősségű szignifikáns kapcsolat van.

Iskolai végzettségű megoszlás

		TwoStep Cluster Number		
		Kevésbé tudatos	Tudatos	Total
Q3 Milyen iskolai végzettséggel rendelkezik?	Alapfokú	16	8	24
	Középfokú	32	93	125
	Felsőfokú	73	113	186
Total		121	214	335

28. táblázat: Crosstab (Q3), SPSS Modell és saját szerkesztés

Az ábra alapján a kitöltők nagyobb része felsőfokú végzettséggel rendelkező egyén volt, de meglepő érték, hogy ezen sávon belül még így is magas a kevésbé tudatos személyek száma. A középfokú végzettségűekre inkább a tudatosság jellemző, míg ezzel szemben az alapfokú végzettségűekre a kevésbé tudatosság.

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	16,490 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	16,307	2	,000
N of Valid Cases	335		

29. táblázat: Chi-Square Test (Q3), SPSS Modell és saját szerkesztés

A két változó között van szignifikáns összefüggés, hiszen a Khi-négyzet próba szignifikanciaszintje 5% alatti, ebből tehát a két változó közötti kapcsolat meglétére következtethetünk a mintában.

		Value	Approximate Significance
Nominal	Phi	,222	,000
	Cramer's V	,222	,000
N of Valid Cases		335	

30. táblázat: Symmetric Measures (Q3), SPSS Modell és saját szerkesztés

A szignifikáns kapcsolat miatt értelmezhetjük a Cramer's V értékét is, mely 0,222, tehát a két változó között közepesnél kisebb erősségű szignifikáns kapcsolat van.

A következőkben a pénzügyi oktatással kapcsolatos véleményeket, valamint a pénzügyi szocializáció jelenségét vizsgáljuk együttesen.

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	15,757 ^a	1	,000		
Continuity Correction^b	13,074	1	,000		
Likelihood Ratio	10,894	1	,001		
Fisher's Exact Test				,001	,001
N of Valid Cases	335				

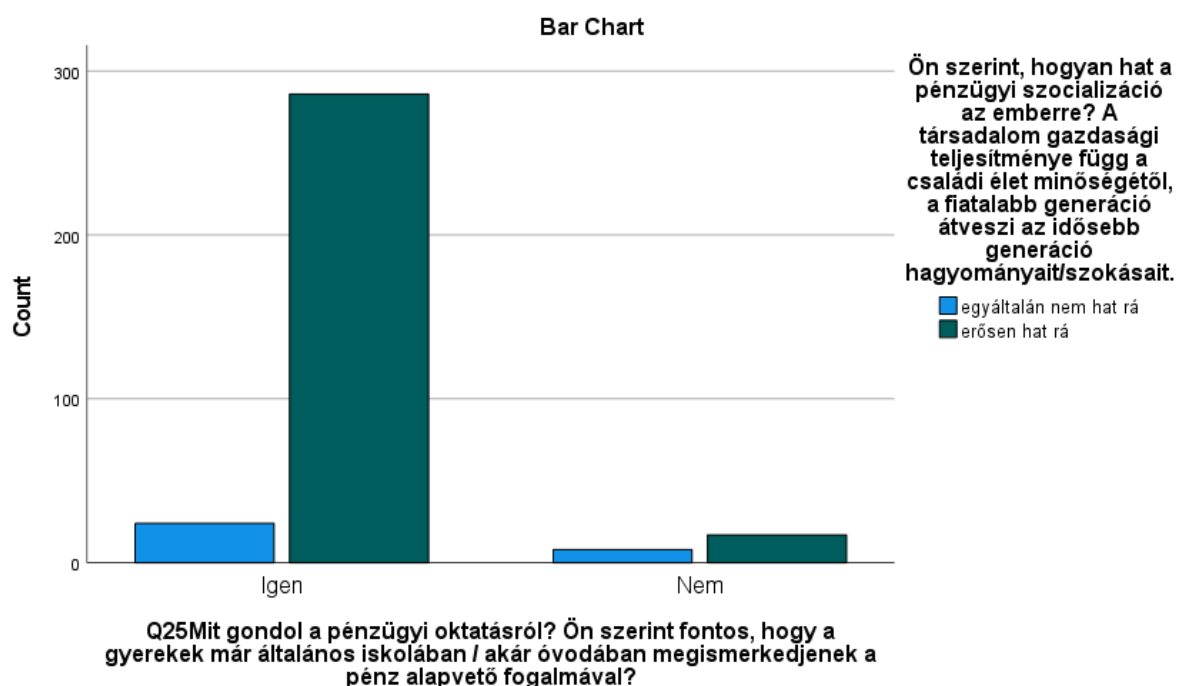
31. táblázat: Chi-Square Test (Q25*Q26), SPSS Modell és saját szerkesztés

A két változó (Ön szerint hogyan hat a pénzügyi szocializáció az emberre? A társadalom gazdasági teljesítménye függ a családi élet minőségétől, a fiatalabb generáció átveszi az idősebb generáció hagyományait/szokásait. * Mit gondol a pénzügyi oktatásról? Ön szerint fontos, hogy a gyerekek már általános iskolában / akár óvodában megismerkedjenek a pénz alapvető fogalmával?) közötti szignifikáns összefüggést ábrázolja a 31. táblázat, megállapítható a Khi-négyzet próba szerint, hogy van kapcsolat, mert szignifikanciaszint 5% alatti. A táblázat alapján sokak szerint olyan fontos a pénzügyi oktatás, mint a pénzügyi szocializáció, ezen kettő kölcsönös jelenlétét kell elérnünk.

		Value	Approximate Significance
Nominal	Phi	-,217	,000
	Cramer's V	,217	,000
N of Valid Cases		335	

32. táblázat: Symmetric Measures (Q25*Q26), SPSS Modell és saját szerkesztés

A kapcsolat erősségét a 32. táblázatban látható a Cramer's V mutató alapján állapíthatjuk meg, mely a közepesnél gyengébb (0,217).

8. ábra: pénzügyi oktatás és pénzügyi szocializáció hatása, SPSS Modell

Ebben a mintában az tapasztalható, hogy az emberek többsége hogyan látja a pénzügyi oktatás és a fiatalok kapcsolatát és a maga a pénzügyi szocializáció jelenségét az emberekben. A válaszadók legnagyobb többsége szerint fontos, hogy a fiatalok már akár általános iskolától kezdve, de legfontosabb, hogy minél hamarabb megismerkedjenek a pénz fogalmával, megjelenésével, különböző funkcióival. Ezen felül sokan gondolják úgy, hogy a pénzügyi szocializáció nagy mértékben hat az emberre, annak személyiségére, viselkedésére.

A következőkben a pénzügyi-szakmai előtudást, valamint a pénzügyekkel, pénzügyi döntésekkel való kockázatvállalást vizsgáljuk.

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,706 ^a	3	,127
Likelihood Ratio	5,725	3	,126
N of Valid Cases	335		

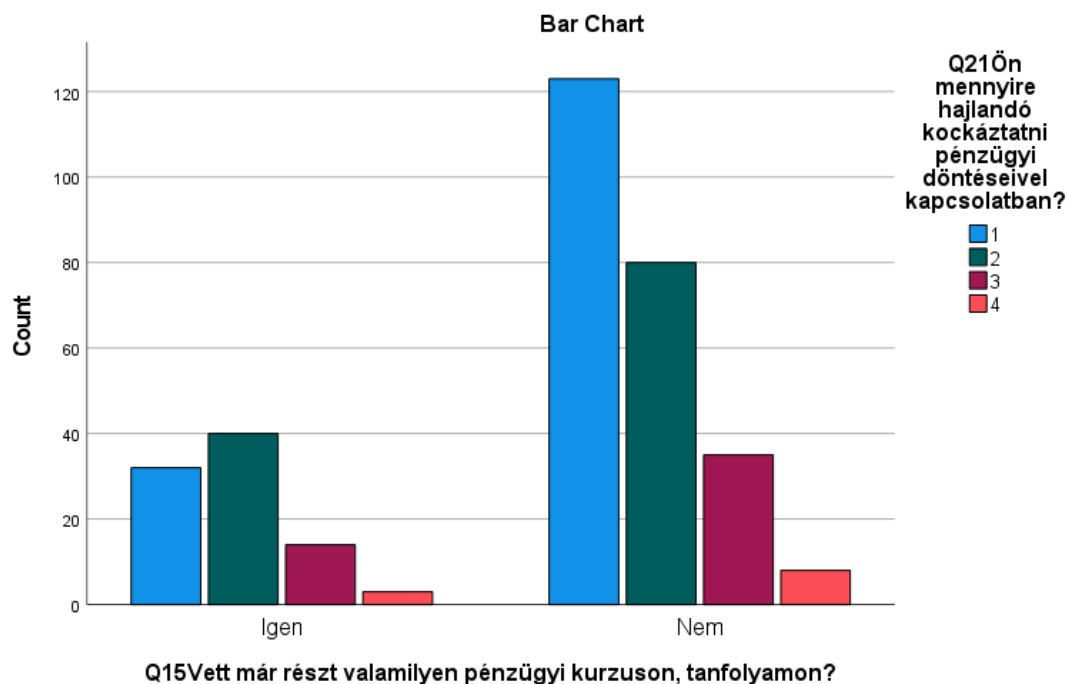
33. táblázat: Chi-Square Test (Q15*Q21), SPSS Modell és saját szerkesztés

A két változó között van szignifikáns összefüggés, hiszen a Khí-négyzet próba szignifikancia-szintje 5% alatti, ebből tehát a két változó közötti kapcsolat meglétére következtethetünk a min-tában. A 9. táblázat alapján megállapítható, hogy függ az életkor attól, hogy hogyan szereti intézni pénzügyeit. Arra a következtetésre jutunk, hogy aki vett már részt pénzügyi tanfolyamon, nagyobb eséllyel hajlandó pénzügyeivel kapcsolatban kockáztatni.

		Value	Approximate Significance
Nominal	Phi	,131	,127
	Cramer's V	,131	,127
N of Valid Cases		335	

34. táblázat: Symmetric Measures (Q15*Q21), SPSS Modell és saját szerkesztés

A két változó közötti kapcsolat erősségét is értelmezhetjük, ez a Cramer's V mutató alapján közepesnél gyengébb kapcsolat (0,131).

9. ábra: pénzügyi előtudás és pénzügyekkel való kockáztatás, SPSS Modell

Ebben a mintában az tapasztalható, hogy akik nem vették részt korábban semmilyen pénzügyi előadáson, kurzuson, azok teljes mértékben nem mernek kockáztatni pénzügyeikkel kapcsolatban. Viszont ezzel ellentétben érdekes, hogy akik meg korábban már részesültek ilyen oktatásban, ők sem mernek kockáztatni. Ezek alapján mindenki a biztonságra törekszik, kis mértékű azon emberek száma, akik valójában mernek nagyot lépni. Ez teljes mértékben függ is attól, hogy ki milyen anyagi háttér rendelkezik. A válaszadók 1-4-es skálán tudtak válaszolni mennyire is jellemző rájuk a kockázatvállalás. Az 1-es jelentése, hogy egyáltalán nem jellemző, míg a 4-es a teljes mértékben.

A következőkben a korosztályi besorolás, valamint a fintech szektor új fejlesztéseit vizsgáljuk.

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	39,559 ^a	5	,000
Likelihood Ratio	40,720	5	,000
N of Valid Cases	335		

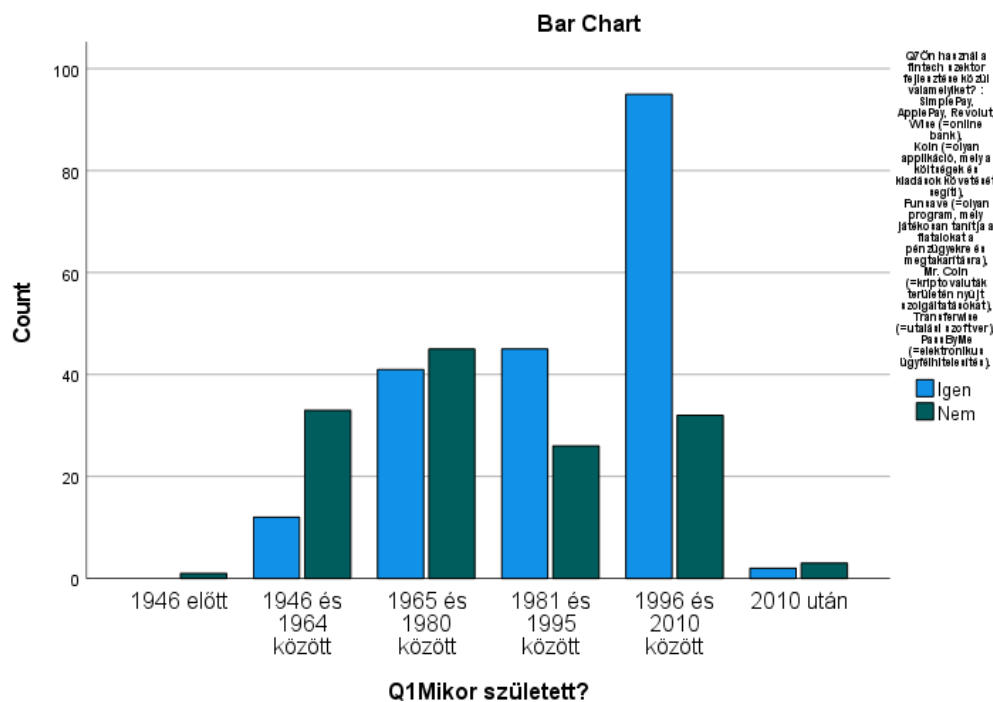
35. táblázat: Chi-Square Test (Q1*Q7), SPSS Modell és saját szerkesztés

A két változó (Q1 Mikor született? * Q7Ön használ a fintech szektor fejlesztése közül valamelyiket?: SimplePay, ApplePay, Revolut, Wise (=online bank), Koin (=olyan applikáció, mely a költségek és kiadások követését segíti), Funsave (=olyan program, mely játékosan tanítja a fiatalokat a pénzügyekre és megtakarításra), Mr. Coin (=kriptoaluták területén nyújt szolgáltatásokat), Transferwise (=utalási szoftver), PassByMe (=elektronikus ügyfélhitelesítés.) között van szignifikáns összefüggés, hiszen a Khí-négyzet próba szignifikanciaszintje 5% alatti, ebből tehát a két változó közötti kapcsolat meglétére következtethetünk a mintában. Ezáltal azt a következtetést vonhatjuk le, hogy függ a fintech szektorbeli eszközök használata az életkortól.

		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	,344	,000
	Cramer's V	,344	,000
N of Valid Cases		335	

36. táblázat: Symmetric Measures (Q1*Q7), SPSS Modell és saját szerkesztés

A kapcsolat erőssége a Cramer's V mutató alapján közepesnél gyengébb (0,344).

10. ábra: korosztály és fintech fejlesztések, SPSS Modell

Ebben a mintában az tapasztalható, hogy akik 1996 és 2010 között (Z-generáció) születtek, azok használják legtöbbet a digitalizáció új fejlesztéseit, legyen az akár a mindennapjaikban, munkában vagy akár az iskolában. A Z-generáció az, aki már a digitális világba született, így már a technológia eszközei beleolvadtak az életükbe. Jobban szeretik online intézni, menedzselni pénzügyeit, akár ezt egy online bankon keresztül, például a Revolut, Wise vagy OTP Mobil Bank, sokkal egyszerűbb, gyorsabb és komfortosabb megoldás számukra. Ezzel ellentétben a Baby Boomer generáció tagjai (1946-64) azok, akik legkevésbé használják ezeket az újszerű fejlesztéseket, jobban preferálják a személyes ügyintézkést. Hasonló a megosztás az X-generáció még ragaszkodik a személyes kapcsolódáshoz, de valamelyest hajlandó nyitni az internet világa mellett, ezzel szemben az Y-generációs már szinte beolvadt a digitalizált világba. De az eredményekből is látszódik, hogy a generáció összes tagja egyre jobban bekapcsolódik a technológia világába és kezdenek hozzászokni az újfajt a változásokhoz.

4. Összegzés és javaslattétel a jövőbeli alkalmazásra vonatkozóan

A dolgozatom elején az elméleti háttér feldolgozásával foglalkoztam, majd a kvantitatív kérdőíves kutatásomat ismertettem. Fő fókuszban az volt, hogy a generáció legtöbb tagját el tudjam

érni, és meg tudjam kérdezni a téma elmélyítése érdekében. Az eredményeim is azt mutatják, hogy a digitalizáció egyre jobban beékelődött az életünkbe, és már a pénzügyeink rendezésébe is, hiszen sokan már jobban ragaszkodnak ahhoz, hogy online applikáción keresztül menedzseljék pénzügyeiket, ezzel is kerülve a személyes kontaktot. Ezen felül az is megfigyelhető, hogy az emberek akár pénzügyi előtudás, tapasztalat nélkül, hogyan rendezik pénzügyeiket.

Manapság egyre fontosabb a pénzügyi ismeretek megismerése, elsajátítása és alkalmazása a gyakorlatban, hiszen ezek kiemelkedő tényezők egy ésszerű pénzügyi döntés meghozatalakor. Nagy szerepe van mind a pénzügyi oktatásnak és az otthon látott mintának, ezeknek kiegyensúlyozottan kell létesülni egymás mellett, mivel a gyerekekre ezek később hatást gyakorolnak tudatosságának kialakulásában, e jelenségek kialakulása az államnak, a bankszektornak, és maguknak az embereknek is érdeke.

Az irodalmi feldolgozást követően fogalmazódott meg bennem ezek a hipotéziseim.

HIPOTÉZISEK	VÁLTOZÓK	MÓDSZERTAN	DÖNTÉS
Hipotézis1	Q15 Részt vett valamilyen pénzügyi tanfolyamon Q18 Ön készít saját pénzügyi tervezetet Q24 Ön mennyire van tisztában a fogalmakkal? (Pénzügyi kultúra, pénzügyi szocializáció)	Keresztábra elemzés	Részben elfogadva
Hipotézis2	Q1 Mikor született? Q12 Jobban szereti személyesen intézni pénzügyeit?	Keresztábra elemzés	Elfogadva
Hipotézis3	Q22 Ön szerint fontos, hogy az ország szerepet vállaljon a pénzügyi kultúra növelésében/fejlesztésében? Q25 Mit gondol a pénzügyi oktatásról? Ön szerint fontos, hogy a gyerekek már általános iskolában/ akár óvodában megismerkedjenek a pénz alapvető fogalmával?	Keresztábra elemzés	Elfogadva

37. táblázat: hipotézisekről való döntés, saját szerkesztés

(H1) Az, aki már részt vett valamilyen pénzügyi tanfolyamon, az tudatosan menedzseli pénzügyeit, biztosan készít pénzügyi tervezetet, számontartja kiadásait és rendelkezik megtakarítással.

Azt tapasztaltam a változók és összefüggések vizsgálatánál, hogy nem feltétlenül kell pénzügyi tanfolyamon részt venni, hogy ismerjen az ember pénzüggel kapcsolatos fogalmakat. Hiszen

a kutatásom is alátámasztja, hogy vannak olyanok egyének, akik hiába nem vettek részt ilyen tanfolyam, mégis ismerik a definíciókat.

Továbbá az is megfigyelhető, hogy akik már vettek részt valamilyen formában pénzügyi kurzuson/tanfolyamon vagy előadáson, nem feltétlen jelenti azt, hogy készítenek pénzügyi tervezetet, rögzítik költségeiket, valamint nem befolyásolta őket, hogy akár arra folyamodjanak, hogy tervezetet készítsenek. Ez mutatja azt is, hogy a tanfolyamon tanultaknak nincs nagy befolyása az emberekre, ez inkább a mindennapjaiktól függ.

(H2) Az X-generáció biztosan jobban szereti a pénzügyeit személyesen, akár bankfiókban intézni, mivel tartózkodnak az internet világától és a biztonságra törekednek.

A generációk szempontjából elsősorban a X-generáció az, amelyik inkább személyesen intézi pénzügyeit. Ők azok, akik ragaszkodnak az emberi kapcsolatokhoz, kontakthoz, a személyes ügyintézés jobban preferálják, óvakodnak az internet világától. Ezzel szemben az Z- és Y-generáció azok a generációk, melyek már nagyrészt online végzik ezeket a folyamatokat, mivel ők inkább élik életüket az internet és digitalizáció világában.

X-generáció még ragaszkodik a személyes kapcsolódáshoz, de valamelyest hajlandó nyitni az internet világa mellett. Az eredményekből is látható, hogy a generáció összes tagja egyre jobban bekapcsolódnak a technológia világába és kezdenek hozzászokni az újfajta változásokhoz/változtatásokhoz.

(H3) Az állam feladata közé tartozik az is, hogy a pénzügyi kultúra növelésének keretében, már az általános iskolások tantervében szerepeljenek pénzügyi tanórák/kurzusok.

Az emberek többsége szerint fontos, hogy a gyerekek/ fiatalok már akár általános iskolától kezdve, de legfontosabb, hogy minél hamarabb megismerkedjenek a pénz fogalmával, megjelenésével, különböző funkcióival.

Továbbá sokak szerint fontos, hogy az állam szerepet vállaljon, esetlegesen többet is a nemcsak a pénzügyi oktatásban, hanem maga az emberek pénzügyi kultúrájában. Akár előadások, események, lehetőségek árán megtanítani nekik az alapvető pénzügyi folyamatokat, definíciókat. Többben már ezt általános iskolában el tudják képzelni, ez jó cél lehet, hogy gyermekük minél hamarabb pénzügyi tudatos legyen, ne ijedjen meg ilyen eszköz használatától sem.

Összességében a kapott eredmények létrejöttében az alábbi **javaslatokat** fogalmaztam meg:

A megállapításaim és kutatásaim alapján elmondhatjuk a lakosság egyrészt kevésbé tudatos, másrészt tudatos egyénekből áll. Az emberek pénzügyi kultúrájának növelésében nemcsak az

állam áll, hanem az egyén is. Kell motiváció, akaraterő, hogy hajlandó legyen arra, hogy többet tudjon meg a pénzügyi világról. A megfelelő pénzügyi ismeretek hiányában az ember nem mindig racionális, ésszerű, biztonságos lépéseket tesz. Úgy gondolom, ebben az esetben az oktatási intézmények és a családi környezet kapcsolódására van szükség. Az ember megtanulja és alkalmazza az iskolában látottakat, de nagy hatással van rá az is, amit otthon, akár a felmenőktől lát el (az otthoni minta).

Ezen felül pedig a banki szektor részéről fontos lenne a tájékoztatás, hiszen az ügyfelek ismerete és attitűdje eltérő. Fontos ezen ügyfelek tájékoztatása, hogy a jövőben rövid vagy hosszú távon megfelelő pénzügyi döntést tudjon meghozni részletességgel átgondolva.

A kutatás során még az is megfigyelhető volt, hogy a globalizálódó világban a generációk egyre nehezebben alkalmazkodnak a változásokhoz. Egyre több fejlesztés jelenik meg, legyen az fizikai (például okostelefon), vagy szellemi (szoftver, applikáció), melyhez az idősebb generációk nehezebben tartanak lépést, félnek az ismeretlentől. A fiatal generáció számára ez már egyszerűbb, mert ők beleszülettek ebbe a világba, ezekkel a változásokkal nőttek fel. Nemcsak az államnak, de banki szektornak is előnyére válhat, ha az emberek egyre jobban hozzászoknak a digitalizációhoz, megkönnyítve ezáltal későbbi munkájukat. Fontos lehet az emberek részéről is, hiszen online felületen kényelmesen és gyorsan el tudják végezni feladataikat.

Jövőbeli kutatásra javaslom a többi terület mélyebb megvizsgálását, mint például megfigyelni a pénzügyi tudatosság megjelenését az oktatásban.

5. Irodalomjegyzék

1. Bertoni F., Bonini S., Capizzi V., Colombo M.G., and Manigart S. (2021). Digitalization in the Market for Entrepreneurial Finance: Innovative Business Models and New Financing Channels; SAGE Journals, Entrepreneurship; Theory and Practice, VOL. 46(5); DOI: 10.1177/10422587211038480
2. Bisht D., Singh R., Gehlot A., Akram S. V., Singh A., Caro Montero E. C., Priyadarshi N., és Twala B. (2022). Imperative Role of Integrating Digitalization in the Firms Finance: A Technological Perspective, MDPI, <https://doi.org/10.3390/electronics11193252>
3. Bokányi Z. (2018). Bankoláshoz való viszony feltérképezése a fiatalok körében ME.dok 2018/1, 61-78; https://medok.ro/sites/medok/files/inline-files/MEdok_2018_01_04_bokanyi.pdf 2023.07.26.
4. Csernák József (2018). A lakosság pénzügyekkel kapcsolat attitűdjei a Kiskunságban, REAL PhD, DOI: 10.14751/SZIE.2018.013
5. Csiszárík - Kocsir Á. (2022). Pénzügyi tudatosság a bankválasztásban – az ügyfélpreferenciák változása a pandémia hatására; Polgári Szemle, 18. évf. 1–3. szám, 48–65.; DOI: 10.24307/psz.2022.1105
6. Csiszárík-Kocsir Á. - Garai-Fodor M. - Varga J. (2022). Mi lett fontos a pandémia alatt? – Preferenciák, vásárlói szokások átértékelődése a koronavírusjárvány hatására a különböző generációk szemével; Vezetéstudomány/ Budapest Management review, III. évfolyam, 4. szám, 70-83.; DOI: 10.14267/VEZTUD.2022.04.06
7. Dudás P. (2018). Szegmentálás döntési fa alkalmazásával; Economica New Vol 9, No 2 (2018) 49-54. ISSN 2560-2322 49
8. Feyrer J., Richter K., Silgoner M., Timel A. (2018). Digitalization in financial services and household finance: fintech, financial literacy and financial stability; Financial Stability Report 35, 50-58, https://www.oenb.at/dam/jcr:eff740da-10a3-42f4-a66..._ou-ehold_finance.pdf 2023.08.03.
9. Fur E. L., Outreville J-F. (2022). Financial literacy, education and risk aversion: a survey of French students; Managerial Finance Vol. 48 No. 9/10, pp. 1530-1543; DOI 10.1108/MF-10-2021-0509
10. Garai – Fodor M. (2022). A kompetenciák, ismeretek fontosságának megítélése a koronavírus hatására generáció specifikus elemzésben; Polgári Szemle, 18. évf. 1–3. szám, 190–203; DOI: 10.24307/psz.2022.1114

11. Garai-Fodor M.- Csiszárik-Kocsir Á. (2018). Értékrendalapú fogyasztói magatartásmo-
dellek érvényessége a Z- és Y-generáció pénzügyi tudatossága esetén
Pénzügyi Szemle, 2018/4, 518-536; [https://journals.lib.uni-corvinus.hu/index.php/pen-
zugyiszemle/article/view/1356/903](https://journals.lib.uni-corvinus.hu/index.php/pen-zugyiszemle/article/view/1356/903)
12. Garg N. és Singh S. (2017). Financial literacy among youth
International Journal of Social Economics, pp. 173-186; DOI 10.1108/IJSE-11-2016-
0303
13. Gray J. és Rumpe B. (2015). Models for digitalization
Softw Syst Model 14, pp 1319–1320; DOI 10.1007/s10270-015-0494-9
14. Gyulavári T., Mitev Ariel Z., Neulinger Á., Neumann-Bódi E., Simon J., Szűcs K.
(2017). A marketingkutatás alapjai; Akadémiai Kiadó, Budapest, ISBN: 978963059
8880
15. Hevesi-Tóth O. (2020). Pénzügyi tudatosság elemzése egy alföldi kisváros általános is-
kolájának felső tagozatos tanulói körében; Vállalkozásfejlesztés a XXI. században X./2.
A környezeti változások és az új kihívások hatásai a szervezetek működésére, 70-89;
ISBN 978-963-449-212-2
16. Huston S. J. (2010). Measuring Financial Literacy; The Journal of Consumer Affairs,
Vol. 44, No. 2, 296-316; ISSN 0022-0078
17. Joó T. (2008). A digitalizáció és az internet a nemzeti kultúrában
ResearchGate Publication, [https://www.researchgate.net/profile/Timea-Joo/publica-
tion/234061869_Digitalizacio_es_internet_a_nemzeti_kultura-
ban/links/02bfe50ebfa05793c3000000/Digitalizacio-es-internet-a-nemzeti-kultura-
ban.pdf](https://www.researchgate.net/profile/Timea-Joo/publication/234061869_Digitalizacio_es_internet_a_nemzeti_kultura-ban/links/02bfe50ebfa05793c3000000/Digitalizacio-es-internet-a-nemzeti-kultura-ban.pdf) 2023.07.02.
18. Kámán B. (2022). Összehasonlító vizsgálat – a Covid-19 válság hatása egyetemi hall-
gatók pénzügyi műveltségére, REAL-PhD, [http://real-phd.mtak.hu/729/3/KAL-
MANB_MATE-GRTDI_PhD_20220203-0215.pdf](http://real-phd.mtak.hu/729/3/KAL-MANB_MATE-GRTDI_PhD_20220203-0215.pdf) 2023.08.22
19. Kebede M. (2015). Financial Literacy and Management of Personal Finance: A Review
of Recent Literatures; Research Journal of Finance and Accounting, Vol.6, No.13; ISSN
2222-2847 (Online)
20. Dr. Kovács L. (2016). A „Money Week” szerepe és jelentősége; TUDOMÁNYOS MO-
ZAIK 12. kötet: Határtalan értékek a valós és a virtuális világban, Kiadó: Tomori Pál
Főiskola, Kalocsa, 87-100; ISBN 978-963-89679-9-2

21. Kovácsné Henye L. (2019). A pénzügyi kultúra dimenzióinak gazdaságszociológiai vizsgálata, SOE Doktori Értekezések Repozitórium, http://doktori.uni-sopron.hu/id/eprint/709/1/Disszertacio_NYV_KovacsneHenyelivia.pdf 2023.08.24.
22. Mandell L. és Klein L.S. (2009). The Impact of Financial Literacy Education on Subsequent Financial Behavior; Journal of Financial Counseling and Planning Volume 20, Issue 1 <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ859556.pdf> 2023.08.03.
23. Mesterséges Intelligencia Elektronikus Almanach projekt weboldala; http://project.mit.bme.hu/mi_almanach/books/aima/ch18s03?fbclid=IwAR058MSXQxpPps98JVNkw9W34gn9d3QU-PARyPzg2OcnFUXZNWvw2YGzlbs4 TAMOP – 4.1.2-08/2/A/KMR-2009-0026; 2023.10.22.
24. Dr. Sági J. - Papp E. (2021). Pénzügyi tudatosság - fókuszban a megtakarítási és befektetési szokások; Sáringi János (szerk.): Fordulópontok és gazdasági növekedés Közép-Európában, Aposztróf Kiadó, Budapest, 119-13; ISBN 978-615-5992-88-9
25. Szóka K. (2021). A pénzügyi kultúra és tudatosság meghatározása és Magyarországi helyzete; Economica XII. évf., 3-4. szám, 1-8; ISSN 2560-2322
26. Steigervald K. blogja. 6Generáció; <https://www.6generacio.com/csalad>; 2023.09.07.
27. Sydorovych O., Perchuk O., Fedyk M., Klymenko S., Matviy I., Chupryna L., Yaremko I. (2021). Digitalization of the Financial System in the World Economy; International Journal of Computer Science and Network Security, VOL 21., 611-619; <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.12.84>

I. Mellékletek

I./1 Kvantitatív kérdőív

1. Mikor született? *-feleletválasztós*
 - 1946 előtt
 - 1946 és 1964 között
 - 1965 és 1980 között
 - 1981 és 1995 között
 - 1996 és 2010 között
 - 2010 után
2. Neme *-feleletválasztós*
 - Nő
 - Férfi
3. Milyen iskolai végzettséggel rendelkezik? – *feleletválasztós*
 - Alapfokú
 - Középfokú
 - Felsőfokú
4. A felsorolt technológiai eszközök közül, melyik használata a legjellemzőbb? *-feleletválasztós*
 - mobiltelefon
 - számítógép
 - tablet
 - laptop
 - televízió
 - X-Box
5. Átlagosan hetente hány órát használja az eszközt? – *feleletválasztós*
 - 5-10 órát
 - 10-20 órát
 - 20-30 órát
 - 30-nál több órát

6. Legtöbbet hol használja ezt az eszközt? - *feleletválasztós*

- munkában
- szabadidőben
- iskolában
- egyéb

7. Ön használ a fintech szektor fejlesztése közül valamelyiket? : SimplePay, ApplePay, Revolut, Wise (=online bank), Koin (=olyan applikáció, mely a költségek és kiadások követését segíti), Funsave (=olyan program, mely játékosan tanítja a fiatalokat a pénzügyekre és megtakarításra), Mr. Coin (=kriptovaluták területén nyújt szolgáltatásokat), Transferwise (=utalási szoftver), PassByMe (=elektronikus ügyfélhitelesítés). – *feleletválasztós*

- igen
- nem

8. HA előző kérdésben IGEN-nel felelt, akkor melyik Fintech szektorbeli fejlesztés használata a legjellemzőbb? -*rövid szöveges válasz*

9. Ön hallott már a Bitcoin-ról (kripto valuta)? Esetleg találkozott már vele? -*feleletválasztós*

- igen
- nem

10. Interneten keresztül rendezi pénzügyeit? Például: bankolás, online vásárlás – *4 fokú Likert-skála*

- 1: egyáltalán nem
- 4: mindig

11. Jobban szereti online intézni pénzügyeit – *4 fokú Likert-skála*

- 1: egyáltalán nem
- 4: teljes mértékben

12. Jobban szereti online intézni pénzügyeit? – *4 fokú Likert-skála*

- 1: egyáltalán nem
- 4: teljes mértékben

13. Ön használ olyan applikációt, mely segíti a pénzügyi rendezésében? Pl: kiadásfigyelő - *feleletválasztós*

- igen
- nem

14. Ha előző kérdésben IGEN-nel felelt: Melyik applikációt használja? *-rövid szöveges válasz*
15. Vett már részt valamilyen pénzügyi kurzuson, tanfolyamon? – *feleletválasztós*
- igen
 - nem
16. Rendelkezik megtakarítással? - *feleletválasztós*
- igen
 - nem
17. Ha előző kérdésben IGEN-nel felelt: Melyik applikációt használja? – *feleletválasztós*
- Félhavi
 - 1-2 havi
 - 2-6 havi
 - 6+havi
18. Ön készít pénzügyi tervezetet? – *4 fokú Likert-skála*
- 1: egyáltalán nem
 - 4: teljes mértékben
19. Számon tartja kiadásait? – *4 fokú Likert-skála*
- 1: egyáltalán nem
 - 4: teljes mértékben
20. Ha előző kérdésben IGEN-nel felelt: Hogyan tartja számon? *-rövid válasz kifejtős*
21. Ön mennyire hajlandó kockáztatni pénzügyi döntéseivel kapcsolatban? – *4 fokú Likert-skála*
- 1: egyáltalán nem
 - 4: teljes mértékben
22. Ön szerint fontos, hogy az ország szerepet vállaljon a pénzügyi kultúra fejlesztésében/növelésében? – *feleletválasztós*
- igen
 - nem
23. Ön melyik típus? – *feleletválasztós*
- Egyszerűen nem tudom mire megy el a pénzem
 - Pontosam tudom, hogy mennyi pénzem van készpénzben és a bankszámlámon.
24. Ön mennyire van tisztában ezekkel a fogalmakkal?/ Hallott már ezekről a fogalmakról?
: pénzügyi kultúra, pénzügyi szocializáció?

(Pénzügyi kultúra: *a pénzügyi ismeretek és készségek olyan szintje, amelynek segítségével az egyének képesek a tudatos és körültekintő döntéseikhez szükséges alapvető pénzügyi információkat azonosítani, majd azok megszerzése után azokat értelmezni, és ez alapján döntést hozni, felmérve döntésük lehetséges jövőbeni pénzügyi, illetve egyéb következményeit.*

Pénzügyi szocializáció *során a család a mintakép, a fiatalabb nemzedék az idősebb generációtól tanulja meg a pénzügyi ismereteket, átveszi a szokásait.) – feleletválasztós*

- igen
- nem

25. Mit gondol a pénzügyi oktatásról? Ön szerint fontos, hogy a gyerekek már általános iskolában / akár óvodában megismerkedjenek a pénz alapvető fogalmával?

- igen
- nem

26. Ön szerint hogyan hat a pénzügyi szocializáció az emberre? A társadalom gazdasági teljesítménye függ a családi élet minőségétől, a fiatalabb generáció átveszi az idősebb generáció hagyományait/szokásait.

- egyáltalán nem hat rá
- erősen hat rá